Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРЛАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 6 АПРЕЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 41 (7699). ★ Мах 3 кеп.

Декхарех дика лоархIаеш хьайоагIа укх шера Грознера «Промавтоматика» НПО опытни завод. Дукха ба цига хьанала къахьега нах. Къаьстта дувца доагIа токарех Тамазин Александрахи Новиков Сергеяхи.

Александра цу заводе болх бу иттлагIа шу да. Цу юкъа дика караерзаяьй ший професси. ПхелагIча разряда токарь ва.

Сергей заводе вола шу мара дац. Юххьанца Тамазина ученик волаш болх бир. ХIамах дика кхеташ вола из, Александра новкъостал ца лоацацача юкъа ший професси Iомаяь, кхоалагIча класса токарь хилар. Балха тIа ший хьехамчана дукха тIехьавусаш а вац хIанз.

СУРТАШ ТIА: «Промавтоматика» НПО опытни завода токарь А. Тамазини С. Новиковн.

И. ПЛИЕВА сурташ.

НОВКЪОСТАЛ ЭШ

Еррига кхо бIаь гектар комсаш арендагIа лелае дIайийцай тха «Озерный» совхоза къахьегамхоша. ХIанз тIатеIIа царна эша Iуйал деш а боахк.

Эггара хьалха кхашка арабаьлар шелалах кхераш йоацандаь, Iай лаьтта кIал ехкаш йоаца комсаш лелаеш йола Исханова Раисаси Абдулаева Пихантен кулгалду звенош. Хьалхарчунга 49 гектара тIа я уж тайпа комсаш, хIаьта шоллагIчунга — 62 гектар.

Комсий гаьнаш йоIаш ба уж шоай новкъостаща. Шпалера тоа а яь, цунах хьалийнхкай хIанзле Исхановай звенос 42 гектара тIарен Абдулаевай звенос 51 гектара тIарен яраш. Болх мел сиха бу хьахьокхара цхьа масал доаладергда аз. АрендагIа комсаш лелаеш йоацача хана беш хинначул 35—40 процент дукхагIа болх бу хIанз наха кхай тIа.

Сихъяь хьамукъайоахаш я лаьтта кIала йоахка комсаш а. Из гIулакх йиъ пневмоагрегатаца ду. Къаьстта дика болх бу механизатораша Самбулатов Мохьмадеи Бежигов Бухьадеи.

Укх деношка комсашта хулача лазараашта, зене йолча садоахкача хIамашта духьала молхаш етта йолаергья. Цу гIулакха мел эшар хьалхxе Iалашдаь долаш да.

Кхашкара де дезар чакхдаккха сихбенна бале а наьха болх юхасоцабе мегаш цхьа гIулакх эттад. Комсаш хьалъеxкара шпалерах дIатасса тоъал аьшка саьрг бац. Боахаме хиннар цхьа мугI бахийттал мара хилацзар. ХIаьта «Молдова» яхача комсашта, масала, биъ мугI эш, уж кхеяра технологех. Из кхоачамбоацар дIадаккха низ болаш яц совхоз ше а. Агроснаба фондех укх шера тхона лургбоацаш ба аьшка саьрг. Из лаха комсаш кхееча мехка кхыча районашка нах-м бахийтаб. Цхьабакъда, цунах фу хургда хац хIанзарчоа. Лоаца аьлча, тхона новкъостал эш.

Ш. ЗУБАЙРАЕВА,
Надтеречни района «Озерный» совхоза профкома председатель.

Арендана—шерра никъ

Дог тийша ва

АрендагIа наьха болх вIаштIехьбаккхара гIулакх шерра юкъедоаладеш да тIеххьарча хана Шелковский района «Виноградный» совхозе. Масала, цун администрацеца договор а оттадаь, леладе 26 шинар хьанийцар цу боахамгара ер шу долалуш ший сесагаца Кемисацеи йоIаца Хазманацеи Шелковская станце вахача Мовлаев Мовладе. Эрзах даьча паргIаттача кхий чу латт уж, дахка доладеннад укх бетта. ХIанзле 12 Iасилг даьд. ХIара къонача Iатто дийнахьеи буси юкъера лаьрхIача 12 — 13 килограмм шура лу. ТIехьа тIайоагIача хана из кхы а дукхагIа тергйолаш къона доахан кийчде гIерташ, шоай низ дIакхоачар ду йоккха опыт йолча доаркас Кемисас, цо аьннар деш эша гIо ду Хазмана. ХIаьта Мовладе декхар — кхий цIендар, доакъар хьатIадар.

— Договорах дахкалца хIара шинар леладарах бетта 23 соми 56 кепиги тел Мовладе дезала. ХIаьта цо леладераш духхьал дахка къона доахан хургдоландаь, план оттаяьй цунна хIаранегара укх шера 1700 килограмм шура яьккха, — дувц совхоза керттерча экономиста Хаджимурадов Мухьаде. ПланагIа хьателаш хургйолча хIара центнер шурах совхозо 25 сом тергда, хIаьта цул совгIа хьаеннaчох — 34 сом. Боахамга хьалуш йола шурий цхьа центнер яккхарга дIадахийтар 30 сомал тIех хила йиш яц. Сов хуле царна доагIача ахчан тIара доаккхаргда, чухьнахьа — кхы тIа царна дIалургда.

Мовладе дезала болх толаме дIагIоргбола хьалаш вIаштIехьдаха гIерташ низ дIакхоачар ду совхоза кулгалхоша а. Ма эшша Iалашбу доакъарца. Цул совгIа, цунах Мовлаевгара из кийчдарга дIадаха ахча мара а даккхац. Из бахьан долаш цу доакъара кхом бара къаьстта теркам а тIабохийт Мовладе ший дезалхоща. ДукхагIа пайда лургболича тайпара худара хьисапе кийчдий мара лац доахана.

Эксплуатаци яьб белгалъяккха ха чакх а яьнна списани яьчул тIехьагIа тоаяь Т—25 маркaх трактор а я Мовладе лелаеш. Эшача а ца эшача а лехкац из, ма могга кхом бе гIерт. Цхьабакъда, цкъаза цунца совхоза балхаш ду. даьчох цунгара мах а боаккхаш.

Лоацца аьлча, ший хьалтаро шийна карагIдаьннaчох мара тийша хургдоацилга ховш, пайда эца гIерт цу дезало шоай хIанз доалахьа долчох. Цудухьа йоаккхача продукцега дIадодар а, лакхе белгалдаьккха хиннача тайпара совхозечул лохагIа да.

Шоай боахам кхы а шербаьб дукха ха йоацаш Мовладе. Итт шера леладе хьанийцад 15 гектар лаьтта. Цига лелае лерхI доакъара культураш. Цул совгIа, доахан доажадара мах боацаш даьгIенаш а хьакъоастаяьй цунна совхозо. ХIанз ше дечох шийна а совхоза а боккха пайда хургхиларах догтийша ва Мовлаев Мовлади.

М. МАГОМЕТОВ.

МАХ ХЬУВКЪАМО БЕРГБА

Репортаж

Iуйрийна ийс сахьат даьнна ха. Сигале йийкха я. Сийрда хьеж малх. Иштта хоза эттача хаоттама хIара минутах ма хулла боккхагIа пайда баккха гIерташ, чуйнна кха дIадувш воалл ший къонгашца Ахьядаца, Ахьмадаца, Асланаца цхьана Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза механизатор Элькиев Ахьмад.

Шин трактора тIехьатессa шишша сеялка я. Лаьтта ги мел нийса дуж хьожаш царна тIа да Ахьмади эIамагIвола Аслани латт. ХIаьта тракторш лехкаш вож ши воI ва.

КIезигагIа дале а, бIаь гектар хургдолча кха гонахьа кхо го баьккхачул тIехьагIа, гаьна кIа латтача ворда юхе хьатIаера шаккхе трактор.

Сиха сеялкаш кенеи горохеи гица хьалйиза болалу механизатораш. Из болх бе ший къонгаш а бита, тхона хьатIавоагIа да. Оаха даьча хаттарашта жоп луш цо дувц:

— Казахстанера цIадаьхкачул тIехьагIа 1958 шера денз къахьегаш ва со укх колхозе. Дика а во а ниййсхо йоацар а бIаргадайнад дукха. Цхьабакъда, хIанз, болх подрядагIа, хозрасчетагIа, арендагIа вIаштIехьбаккха болабаьчул тIехьагIа, деррига дикагIча оагIорахьа хувцалуш да. Лаьттан да ше волга, ший хьал-таро шийна карагIдаьннaчох мара тийша хургйоацилга кхетадича, деррига ду ахархочо гектара тIара доалар алсамдаккха гIерташ. Из карагI а дувл. Масала, арендагIа аз сай къонгашца болх бу хIанз шоллагIа шу да. Лаьтта хий дуллаш доацаше а, соахка хIара гектара тIара 76,1 центнер фуалъяьха хьажкIаш чуера оаха. хIаьта силоса кхеяь хьажкIаш мошача гIадамца цхьана хIара гектара тIара 317 центнер яьлар. Иззал хьувкъам цу лаьтта тIара чуййца хиннабац тха колхоз йиллача хана денз.

Иштта дика хьувкъайир шоаш лелаяь юртбоахама культураш кхыча арендатораша а. Масала, Эльбузукаев Адама 846 центнер доакъара свеклаш чуера хIара гектара тIара. хIаьта Витаев Мохьмада кхо план еш 62 центнер йол яьккхар, и. кх. дI.

Укх шера колхозо шийна хьалхашка оттадаьча декхарах доагIар цунна дIаденначул тIехьагIа кхы а иззал доакъар даккха лаьрхIа ба ЭлькиевгIар.

ХIанз горохаца кен дIабувш боахк уж. Шоаш дер сиха а цIена а ду. Iуйрийна ялх сахьат даьлча денз пхи гектар гаргга дIайийнай. Дийнахьара норма а яц бархI гектар мара. Агротехнико дIа ма дехха эшшача боарамагIа 4—5 сантиметр кIоарга лаьтта дуж ги а.

— Кхаь дийнахьа болх баь 54 гектар дIайийнай оаха хIанзле, — дувц звено кулгалхочо. — Кхы а эггара дукхагIа шиъ-ах диэшаргда диса кха дIадера. ТIаккха ялата, силоса кхеергйолча хьажкIашта лаьрхIа лаьтта кийчде доладергда.

Из болх къаьстта а бехктонкхаме бар санна лерхIаш ва ЭлькиевгIар воккхагIа вар.

— Укх шера хIара гектара тIара 70 центнерал кIезигагIа йоацаш фуалъяьха хьажкIаш чуэца декхар оттадаьд оаха тхоашта хьалхашка, — йоах цо. — Дагалаьцар кхоачащделга эггара хьалха уж дIаера лаьтта кийчдарах. дIаювш ду балхаш ший ханнахьа чакхдахарах тийша хургда.

Соахка эзба аьхачул тIехьагIа Iай хIара гектара тIа 62 тонн кхбачийташ органически удобренеш йиллар хьажкIаш хургйолча кхашка. ХIаьта кIира хьалха удобренеш лаьттаца дIаэяра, тIоадал соцаяра, йоккхий галаш йохаяра макаш, даьжд цига. ХьажкIаш дIаелехьа лаьтта цемцадоаккхаш нийсдара кхы а деза дискаш, макхаш доахаргда. ТIаккха тIагIолла катокаш йоахаргья.

— Ахчанга диллача малагIа пайда хилар шун дезала? — аьнна даьча хаттара ЭлькиевгIар дас укх тайпара жоп делар:

— Авансах хIара бетта ийдаьр ца лаьрхIача. тIехьара хIаране кхоъ-ах эзар сом совгIа ийцар. Из кхы а дукхагIа хургдар тха звено баланса тIа цхьацца тхона эшаш йоаца техника лаьтта хиннаецаре. Укх шера ши трактор, цхьацца тIехьатоссаш йола инвентарь мара йитаяц. Из техника тоъаргья тхоай 400 гектар лаьтта доал дара. ХьажкIаш хьахилча мах дIа а луш цхьан юкъа лелаяра комбайнаш хьаэцаргья колхозагара. Из доацаш соахка хиннaчарел 50 процент кIезигъе лаьрхIа да тхо минеральни удобренеш, вIалла хьаэцаргьяц гербицидаш. Тха даьш а лелаяьяц хьажкIаш уж а тувсаш. ВогIа хьувкъаеш а хиннаяц. Цу дерригне чотагIа юртбоахама культураш кхеярга дIадодар лох а деш тхоашта тIеххьара доагIаргдола ахча алсамдаккха уйла йолаш да тхо. ХIаьта оаха хIанз дечун мах хьувкъамо бергба. Из лакха хилийтара низ дIакхоачар дергда.

Оаха къамаьл даьча юкъа шиъ-ах гектар дIае кхоабир Элькиев Ахьмада къонгаш хIаьта из ше вордаца кхы тIа ги да ваха везаш хилар.

М. ХАМАТХАНОВ.

КУБЕРА ВИЗИТ ДIАХОХЬОШ Я

ГАВАНА, 4 апрель. (ТАСС спец. корр.). Укхаза официальни доттагIала визитаца венача М. С. Горбачева оршот дийнаха делкъел тIехьагIа Гавански парке оттадаьча В. И. Ленина памятникана юххе зизаш даьккхар.

Автомашина чура Iо а баьнна, памятника дIатIаболх М. С. Горбачеви Ф. Кастрои. ХьатIаоттђ торжественни минута. Куба Республика а СССР а Паччахьалкхен гимнаш дек. «Сийлахь-воккхача Ленина — М. С. Горбачевгара» яха дешаш тIадола венок памятникана юххе Iоюлл советски кулгалхочо.

* * *

Цу дийннахье советски делегаци хилар республика социально - экономически дегIаяра выставке — «Экспокуба». 24 павильонах латта из выставочни комплекс хьалъяь кхо бутт мара баьннабац. Из хьаеллар хетадаьд кубински революце котало яьккха 30 шу дизара. Кубинцаш а доазол дехьара хьаьший а выставкаца чIоагIа хьашт долаш хилар хьахьокх лоаццача хана цига 400 эзар совгIа саг хинна хиларо.

Iилма а техника а дегIаярах дувцача центральни павильонерча экспонаташка хьежар советскии кубинскии кулгалхой.

Хьаьший теркам цхьан экспоната тIаэзар Ф. Кастрос. Из я кубински Iилманхоша хьаяь цIийна клинически анализ ю «Сума» яха микроаналитически система. Соахка декабрь бетта мохк аьга хатар хиннача наха новкъостал дара Армене бахача кубински лорий бригадо йихьаяр цу тайпара система. Цу самолетаца Армене дIайинхьар плазма йоккха парти.

«Электроэнергетика» яхача павильоне хьаьший сайцар «Хурагуа» яхача хьалхарча кубински атомни электростанце макета юххе, СССР-о технически новкъостал а деш, из хьалъю Сьенфуэгос яхача городе. АЭС йиъ энергоблоках хIаране мощность 440 мегаватт я.

«Электроника» яхача павильоне автоматизацеи вычислительни техникан къаман института директора Самуэль Саварьегос дийцар СЭВ-а доазонашка Куба электронни промышленносто ЭВМ-шта клавиатураш, видеотерминалаш хьаяра, программи Iалашо яра специализаци елгах. Ер шу чакхдоалаш «Эмко» яхача гавански предприяте Советски Союзе дIайохьийтаргья 20 эзар дисплей.

М. С. Горбачеви Ф. Кастрои хьежар тростник чуэцача КТП-2 яхача комбайнага, советски а кубински а конструктораша цхьана хьаяьй из. Кубински кулгалхочо белгал ма даккхара, из тайпа низ бола машина хьаяр шекара промышленносте карагIдаьннарех эггара лоархIамегIдола хIама да. ХIанз сафре дакъа лоацаш я 4 эзар совгIа цу тайпара комбайн. Кхы а йоккхагIа овсарле йола из санна керда машина хьае кийчо еш латт хIанз.

* * *

Сарахьа М. С. Горбачевеи цун сесаген сийна официальни прием йир Ф. Кастрос. Цига бар советски делегаце членаш, Куба партийни а паччахьалкхен а кулгалхой.

Прием йолча хана М. С. Горбачева кубински кулгалхочоа делар цун портрет, из диллад городе Винниице вахаш волча тIемеи къахьегамеи ветерана В. А. Дмитриева.

М. С. Горбачева советски телевиденена еннача интервью тIа дийцар визита леламах. Цо аьлар:

Кубе тхо хьакхаьча дийса мара деце а, дукха хIама бIаргадайнад тхона. Вайна хов вай мехка кубинцаш, кубински революци, Фидель мел чIоагIа лоархI. Селхан оаха цIаькха а кхетадир вай нах укхаза дег тIара безилга.

Фиделаца, кхыча новкъосташца чIоагтIа, вIалла цахадаш хIана яц, аьнна, переговораш хул тха. Цу гIулакха моллагIча таронех пайда эц оаха. Сона хетаргахьа, переговорех кхоалагIа дакъа машина чу хул.

Ф. Кастро: Дувца дезар дукха да, бакъда, ха кIезига я.

М. С. Горбачев: Таханарча дунен эггара саготагIа долча дешаех теркам тIаоза къамаьлаш ду. Деррига а дика дIадода.

Корреспондент: Михаил Сергеевич, Нью-Йорке Iа дийцача вай кердача тайпара уйла яр яхачун ларде ухкача идеяша Кубана гонахьара хьал метта доаладара гIо дергда, аьнна, хетий Хьона?

М. С. Горбачев: Из тема сан Фиделеи керттера я, хIана аьлча оаха дувц тахханарча дуненах, цига хулаш латтача доккхийча хувцамех. Оаха дувц хIанз низ чуболаш латтача позитивни тенденцех, дикагIча оагIорахьа хулача хувцамех. ХIаьта, кхетадеш ма хиллара, из деча доккха дакъа юкъенхухь социалистически мехкаша, цунна юкъе да вай — Куба а Советски Союза а дакъа. Цхьабакъда, аз аргдар, хIаьта цох оаха дийца а дийцад тахан, из геттара лоархIаме а да. Малхбузенерча партнераша дикагIа кхетаду из. Шеррача общественни гIозарех ца дийцача а. Лоацца аьлча, хоалуш да, дунен тIа гIулакхаш тоададаргахьа лесталга, сона хетачох. Советски Союзо а Кубас а кхетабу шоашта тIалатта бехктокхам, хIаьта цар массаза санна шоай декхар дизза кхоачаш а дергда.

* * *

ГАВАНА, 5 апрель. (ТАСС спец. корр.). Iуйрийна сихбенна балха болхача наха юкъе Арройо-Наронхо яхача гавански районе кIезига бацар кIай каскаш тIатухха гIишлонхой — шоай лоIамеча микробригадай членаш. 4 апреле тIишлонхой болча хьоашалгIа баьхкар М. С. Горбачеви цун сесаги, Ф. Кастро, Куба компарте ЦК Политбюро член, кубински кхалнаьха федераце председатель В. Эспин.

Мехка хIара йоккхача предприяте е учреждение шка хIана яц, аьнна, вIашагIьехк микробригадаш. Царна юкъевода ший лоIамагIа, цу даькъе ший фусам дикагIа хилийта ловш вар...

Цхьан улица тIа теркам тIаэзар хоза басар хьекхача кхозза вIаштIаръяьча коттеджо. Из хьалъяьраш а шоай лоIамагIа къахьега гIишлонхой ба. «Дезала лор» яхача программагIа микробригадаша лоацача хана хьаяьй медицински консультацешта йола эзараш помещенеш...

Кубински Iилман визитни карточка лоархIаш я биотехнологеи генни инженереи центр. Цига хилар М. С. Горбачеви Ф. Кастрои. Iилманхоша хьаьшашта дийцар тахан центре 30 совгIа фермент хьаеши цIенъеши хиларах. Дунеи рынке конкуренци лоаттае могаш я уж ерригаш. Белгалдаьккхар, биотехнологе даькъе Кубас дукхача мехкашца, цу даькъе Советски Союзаца гIулакхаш леладелга.

Центра коллективаца Iадика ювцаш, кубински Iилманхоша балха керда толамаш дахар ловш ловца баькхар советски кулгалхочо.

Цу дийннахье кубински столицерча конгрессий Двореце СССР-ан Куба Республиканеи юкъе доттагIалеи вIаши цхьана гIулакхаш леладареи хьакъехьарча договора кулгаш яздир.

Договора кулгаш яздир КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела М. С. Горбачевеи Куба компарте ЦК Хьалхарча секретара, республика Паччахьалкхен Совета, Министрий Совета Председатела Ф. Кастро Русеи.

Конгрессий гавански Двореце хилар халкъа Iаьдала Къаман Ассамблея торжественни сесси. Из гулъяьяр М. С. Горбачева республике официальни доттагIлен визит ярца ювзаенна. Сесси хьайийллар халкъа Iаьдала Къаман Ассамблея председатела декхараш кхоачашдеча С. Агирре дель Кристос.

Трибуна тIа воал Ф. Кастро.

Цо къамаьл даьчул тIехьагIа дош лу М. С. Горбачевна. Советски наьха цIерагIа цо дIайха вежарий моаршал а делар, турпалча кубински халкъо дика толамаш дахар ловш ловца а баькхар советски делегаци иштта безаме тIа мел ийцараштa, шин партена, вай мехкашта а халкъашта а юкъера цхьоагIо, доттагIал цIаккха дицлургдоацача тайпара хьагойтача дакъа юкъе мел дихьараштa.

Ф. Кастрос а, М. С. Горбачева а даь къамаьлаш гулбеннараша тIоараш детташ дуккхаза юкъагIдаьхар.

Депутаташа ратификаци йир СССР-ан Куба Республиканеи юкъе доттагIал, вIаши цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьарча договора.

Къаман Ассамблея сесси чакхъяьнначул тIехьагIа пресс - конференци хилар, цига журналисташа даьча дукхача хаттарашта жоп делар М. С. Горбачева а Ф. Кастрос а.

С. ГОРБУНОВ,
А. КАНИЩЕВ,
С. СЕРЕДА,
В. ТАЛАНОВ.

ДЕПУТАТАЛЛА КАНДИДАТ ВАЬВ

Ховш ма хиллара, 26 марта № 398 йолча Сунженски территориальни округе гIолла СССР халкъа депутат харжа вIаштIехьдаланзар, цига депутаталла кандидаташ хиннача шин сага тIехьа боагтIача боараме кхаж тассанзар харжархоша. Хоржамаш дарах долча Закона 61-ча статьяга хьежжа, цу округе цIаьккха а хоржамаш де деза.

Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза къахьегама коллективо укх деношка яьча ший собране лаьрхIар СССР халкъа депутаталла кандидат Кодзоев Госпой Бахьауддин оттаве. Республике дика вовзаш ва хьажкIаш кхееча механизированни звенои звеньевой. Из ва Социалистически Къахьегама Турпал, «Октябра 40 шу» яхача совхозе Кодзоев Бахьауддина болх бу ткъаь итт шу даьннад. ХIара шера дика хьувкъаю цо «кура» хьажкIаш, ший йоккха опыт дIайовзийт къоначарна.

КПСС Нохч - ГIалгIай обкома член, республика Лакхехьарча Совета депутат хиларах тарра, общественни балха тIа хьинаре дакъа лоац Кодзоев Бахьауддина.

М. ИБРАГИМОВ.

Вахарах бехарий йоакхо яц

Лоаманхой сабаре нах ба. Дика дар а во дар а кхаьчача шоай дег чура дар, хала хетар атта гучадаккхац цар. Цудухьа хатар хиннача лоаман районашка бахаш бола нах ца бохаш, сатийна хила гIерт. — Цхьабакъда царна тIа мел кхаьча халонаш ловш сатийна хила хала да. Геттара доккха хатар хиннад Ножай - Юртовски, Веденски, Советски районашкарча наха. ХIаьта миштта ю царна йоакхо?

Ножай - Юртовски районе долчул цхьа бахьан дикагIа да хIанзарчоа веденций хьал. Цига хиннараш санна доккха токхамаш хиннадац укхаза. ХIаьта наха духьалбаьннача Iалама низо укх района а дукха зенаш даьд. Таханарча дийнахьа Тазин-Кала, Агишбатой, Ца-Ведено, Харачой, Белгатой — 13 юрт хьачулаьцай лаьттан токхамаша. Кхерамеча зоне 2000 ков да, 100 дезал фусамаш йоацаш а биса, шоай гаргара нах болча бахаш ба.

Ала деза, токхамаш доладалалехьа а Веденски районерча боахамашта 7 млн. сом гаргга зе хинналга. Укх Iай районе Iалаьмате чIоагIа дийлхача лайво дир из зе. Январь бетта дуккха гIишлош чухаьрцар укхаза, 180 бежан а делар. Цу хана ахка ваха тракторист а кхелхар.

Уж зенаш кIезигагIа хургдар цхьабодча кулгалхоша лерттIа шоай гIулакхаш леладаь даларе. ГIишлой тховнаш тIара лоа хан-ханахьа дIадаьха даларе. кIалхарйоахалургьяр царех дуккхаяраш. Иштта чукхийтар «Беной» яхача турбазера (директор Л. Ж. Мунаев) столове тхов. Цу тайпара масалаш дукха доаладе йиш я районе.

Йохаьча дуккхача юрташкара наькъаш машинаш дIайохалургйоацаш деха да. Уж тоаде низ бац райисполкома а райкома а, хIаьта республикански органаша а дац новкъостал.

Хала да хIанз Ца-Ведено дIакхача. Цига бодача кхаь наькъах пайдана цаI бац. Массехк цIа а клуб а чухьрцай цу юрта. Кхычахьа дIабаха безаш ба 32 коа баха дезал. ХIанзарчоа лаьтташ мича лургда, цIенош хьалде фу новкъостал дергда ховш бац нах. Чубаха цIа доацаш бисаб дуккха дезалхой бола ИсаевгIар. Райисполкоме а райкоме а дийхача кхыметтел хIанзарчоа баха фусам яла вIаштIехьадаланзар царна. Гаргарча наха чубита бецаре, баха моттиг йоацаш ара бисабар уж. Иштта хьал да СальмурзаевгIар кхаь цIен дезала. Дукха эIамига бераш долаш ба уж.

Укх юрта вахаш волча Ахмаев Адама иштта дувц ший юртхоша ловча халонех лаьца:

— Тха юрта маькх ца яхьа иттлагIа ди да. Юртара тика а дIакъайла латта 3 ди да. Цамогаш хинна саг вига моттиг а яц тха. Дукха ха я бIоагIий Iолийгандаь телефонни бувзам боацаш тхо дагIа. Амма буввама управлене (А. З. Хант) из хьал тоадара деш хIама дац. Цкъаза электричество а хилац юрта.

Кулгалхой шоай хьаштaшка хьожаш ба, аьнна, хетац Ца-Ведено бахача наха. Кхыметтел нахаца къамаьл де а царга фу хьал да хьажа а райисполкома председатель Илезови парте райкома отдела заведующи Нунуеви мара саг хиннавац укхаза. Из а хала хет юртхошта.

— Оаха дехаш а тхона эшаш а сов дукха хIама дац, — йоах, Ленина цIерагIча колхозе 17 шера водитель хиннача Сатаев Сете, — лаьттеи цу тIа цIенош хьалде гIишлон материалаши я тхона эшаш. ДIахо мел дар оахоша дергда оаха. Цхьабакъда, хабараш мара гуш новкъостал дац.

Ца-веданхоша сагото еш кхы а цхьа хIама да. Царех дуккхабараш СибарегIа а кхычахьа а сезонни балхашка ухаш ба. Из цар бехк болаш а дац районе болх бе моттигаш тоъаш ца хилар да. ХIаьта хIанз уж миччахьа шоай гIулакх ийца тIабахача, балха мичахьа ба хоат царга. Цар дIааьлча теркал а бац. Нийса дий-хьогI из? Сакъердаш вIалла мичa лела уж нах СибарегIа а Казахстане а гIолла.

Ца-веданхоша из деррига дувцача хана маькх ера юрта. Кхаъ а боахаш, гIаддаха бераш хьалъудар тика йолчахьа. Цхьабакъда, мукъа ди да, аьнна, къайла яр тика. Заведующи лехаш хьувзар нах...

Цу дийнахьа парте Веденски райкома хьалхарча секретараца Самойлова Светлана Ивановнацеи шоллагIча секретараца Мадагов Менту Межидовичацеи къамаьл хилар са.

— Проблемаш, геттара дукха я тха, — йоах Менту Межидовича. — Эггара чIоагIагIа эшар гIишлон материалаши ссудашта тела ахчеи да. Цхьабакъда, хIанзарчоа, кхыметтел, страховкаш дIале а ахча дац. Хатар хинна нах Iалашбара деш хIама дац. доккхий къамаьлаш дувцар мара. Царна духьала аха эхь хет тхона.

Геологаш яххача тайпара, доккхий токхамаш доладелой фу де лаьрхIад, аьнна хаьттача, Светлана Ивановнас аьлар:

— ЧIоагIгIа токхамаш доладелча палаткаш а ара бисача наха мел эшар а кийчдаьд оаха. Цхьабакъда, саг лозавергвоацаш, кхерамеча зонашка баха нах сихагIа арабаха безаш ба.

ХIанз, Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совето баьча соцамагIа, Ленина цIерагIча колхозерча хатар хиннараштa шаьрача моттиге лаьтта дала лаьрхIад. Цхьабакъда, даьсса лаьтта дIадаларах кхоачам хургбац наха. ЦIенош хьалдара новкъостал эш царна.

Из новкъостал де средстваш е райкомага а е райисполкомага а яц. ХIаьта республикански органаш а учрежденеш а хатар хиннача наха гIо дара сухал беш яц.

М. ЧАХКИЕВ.

ХАЛКЪА ТIАХЬОЖАМ

Дисциплина—массе хIаман корта

— Дукха ха йоацаш «Красный молот» заводе хилар халкъа депутаташа, къахьегамен алапен отдела болхлоша, халкъа тIахьожамхоша, «Комсомольски прожектора» членаша цхьана яь къахьегамен производственни дисциплинага хьожаш рейд. Иштта дукха а тайп-тайпара а нах*юкъе болаш рейд яьяр завода цехашкара дисциплина толхаеш дукха хоамаш хиларца дувзаденна. Балха хьабахка тIехьабусаш, балхара ханал хьалха дIаухаш, делкъийга хIама дуача хана дукха балха ха йоаеш хилорал совгIа, балха корта бохабу малараш мелаш а менна балха тIа боагIаш а моттигаш нийсъяларца дувзаденна, — йоах завода халкъа тIахьожама керттерча группа председатела заместитела В. Берляева.

Завод дукхача хана тIехьаюсаш хинначара хьалйоалача хана производстве эггара керттера лоархIамеча рех хIама дола къахьегама дисциплина толхаяр плани тIайща декхари кхоачашдара цIенхаштта хьовзам беш долга теркал а даь, из кхоачамбоацар дIадаккхара, из хьахилара бахьанаш довзара яьяр из рейд.

КIезига нах юкъе хилча кхоачашдулургдоацаш гIулакх дар рейдо де лийрхIар, хьажа везар дукха дар. Цу дийнахьа рейдана гучадаьлар духхьал балха хаьвара 43 саг тIехьавасар. Эггара дукхагIа нах тIехьабисар № 11 йолча цехе. Ялх саго ханнахьа дIадоладанзар балха ди, №14 йолча цехе балха хьава виъ саг тIехьависар.

Къаьстта теркам тIабахнйта боагIаш да № 14 йолча цехе къахьегамен производственнии дисциплина гIулакх. Бийсанарча смене корта бохабу малараш мелаш, болх ца беш, порядок телхаеш моттигаш я цига. Из иштта хилара тешал деш дар смена чакхъяьнна цIаболхача хана завода проходной гIолла чакхбоалаш болхлой Андриянови Чернышеви смене болаш корта бохабу малараш мийнна беха хинна хилар. Цеха начальника С. Е. Руденкос, кхыча специалисташа, бригадираша дисциплина чIоагIъяра цхьадола хIамаш даьдаларе иштта телха хургьяцар цехера дисциплинен порядоки.

Рейд хиннача дийнахьа цхьацца телха а бокъо йоаца а хIамаш хиларах завода проходной гIолла тIехвалийтанзар балха воагIаш хинна шоллагIча цехера виъ саг, ялхайтталагIча цехера 3 саг, ОТК-ара кхо саг, СМУ-ра кхо саг. Проходной гIолла тIех ца бовлийташ совцабьраштa юкъе бар кхыметтел керттерча конструктора, производственни диспетчерски отделий болхлой.

Балха ди дIадоладенначул тIехьагIа а цхьабола болхлой шсай балха моттигашка бацар. Масала, № 16 йолча цеха пролете 14 саг болх беш станокаш тIа хила везача 10 сахьати 45 минути яьннача хана 10 саг мара вацар. Цу хана цехе массанена гучча доминох ловзаш багIар болхлой. Цига клуб е цIе уголок ца хилча, уж доминош цу дийнахьа мичара енаяр? Хьалха денз уж цига хилар а массаза болхлой царех ловзилга а хьахьокхар цу сурто.

Хетаргахьа, цехе ма боагIара оттабаьбац кхетама болх. Цеха начальника О. И. Демина а кхычар а йоакхо е йоагIа коллективе къахьегама дисциплина тоаяра, кхетама болх бара.

Кхы а вогIа дар шоллагIча цехера дисциплина сурт. Лакхе хьоаьча хана цеха хьалхарча пролете 9 сагах 2 саг мара вацар станокаш тIа болх беш. Бакъда, 10 сахьати 50 минотн яьннача хана столови хьалйиззa хIама даа баьхка нах бар. Иштта яр къахьегама дисциплина цу цеха начальник Е. Н. Знайченко волча.

Рейдо хьахьекхар цхьацца болча болхлоша къахьегамен производственнии дисциплина телхаеш хилар меттел, цехий начальникашей мастерашей из тоаяра йоакхо ца еш хилар, цига боагIаш бола кхетама болх ца белга, царна производства эггара боккхагIбола низ дисциплина хилар дицденнилга.

Т. ЮСУПОВ.

Сенна эш формализм

«Кавказспецстрой» яхача треста ССМУ-2 помещене чуваьлча цIаьхха бIарг тIаотт ший тайпара хоза кийчдаьча, халкъа тIахьожама группа гойтара пособеш тIайолча улга.

Улга тIа я кIоаргга чулоацам болаш йола балха план, цу плана юкъедоагIар производство, гIулакх алсамдаккхара мел эшар да. Масала, ССМУ участкаша паччахьалкхен план кхоачашъяр, нагахьа кхоачаш ца еш юсе, малагIча бахьанагIа юс, газопроводаш ший ханнахьа балха юкъейоалаяр, транспорта технически хьалах лаьца, техникей сатхалаши лораярах, иштта кхыча кхоачамбоацарех. Плана юкъе къоаста а даь, оттадаь да къахьегамен производственнии дисциплина хьакъехьара дешаш. Халкъа тIахьожама группа плана тIа диццадьдац корта бохабу малараш мелачарга бIарг кхоабилга а.

Цул совгIа, тIахьожама группа опыт йоацача доакъошхоша оттаьй ала йиш йолаш яцар из план цун чулоацамга диллача. Лоацца аьлча, цу тIа белгалбаьчча бесса тIахьожама группо болх беш хилча, царгара дукхадар хьаIомаде мегаргдолаш дар гIулакх.

План иштта дика оттаяь хилар гучадаьлча, лаьрхIар аз из миштта кхоачашъю, цунах группо малагIа пайда эц хьажа.

Амма, из иштта атта гIулакх хиннадацар.

Халкъа тIахьожама группа председатель Удалова Людмила Петровна кхы дукха соца къамаьл де лаьрхIа яцар.

— Са хьога дувца а хьокха а хIама дац, — аьнна лоацца хоададелар из соцара къамаьл. Шекъяьлар со се кхыча моттиге кхаьчай мотташ. — Бехк ма баккхалахь, халкъа тIахьожама группа председатель хьо я мотташ яр со, из мичав аргдий Iа. — аьлча, — со я председатель, хьога хьокха хIама дац са. — аьнна, цIаьхха а чIоагIдир цо ше хьалха аьннар..

— Оаш оттаяь план-м...— аз оаллаше а, кхы со йист ца хулийташ. — План-м дика яр, даь хIама доаца мара, — аьнна хоададир Удаловас къамаьл.

Людмила Петровна кхы дукха еха а яцар. Со бехке йолаш санна, раьза йоаццаш бIарахьежар из.

Шоаш оттаяь план кхоачашъяра цар баьча моллагIча а балха лар лаха гIерташ, моллагIа а цу хьакъехьара каьхат хьахьокхилга аз дийхача, 1988 шера язъяь цхьа справкилг йоацар хьахьокха хIама хиланзар цунга. Бакъда, цу тIа белгалдаьха дар производстве долаш дола дукха а кхоачамбоацараш. Царца бувзам болаш оттаяьлга ховргдолаш яр лакхехьа ювцаш йола план а.

Амма, уж кхоачамбоацараш дIадахара, гIулакх тоадара пIелг пIелгах а техабацар халкъа тIахьожама группо.

ГIишлон - монтажни управлене дукха да сийрда бIарг лакха, тIахьажа везаш дола хIамаш. Вайна ма харра, гIишлон материалаш тоъаш яц, цар кхом барах тийша дукха да. Иштта да лакхехьа ювцача управлене а. ХIаьта техниках бизза пайда яйбац.

Дувцаш дар даьсса хабар ца хилийтар духьа укх тайпара масал доаладергда вай.

ДIадахача шера халкъа тIахьожама группо оттаяьча цаI мара йоацача справка тIа белгалдаьккхад цхьа автомашина йIаьххача хана мотор а боацаш еха латташ, трактор капитальни ремонте латташ хилар. Иштта прораба Котиковен мастера Гайсановен бехктокхам боацаш гIулакх леладар бахьан долаш гIишлон участкашка вIашагIъяьха, цхьацца йола сатхалаш дIаьха механизмаш, техника, дизельни компрессор латташ хилар.

Комиссе соцам баьб цу дешашта бехке бараш бехктокхаме оза, аьнна.

Цхьабакъда, цул тIехьагIа цу дешага дайнача кхайген деннача жIалеген мо мара кхы юха а хьежабац е из дага а дехадац.

Управлене гIолла балха планаш кхоачаш-м ю, кхоачашйой а тIахьожам хила ца безаш тоаденна-м дац гIулакх.

Халкъа тIахьожама группо лакхехьа бувцнача тайпара бу болх. ТIаккха фу ду общественни организацей балха тIахьожам лоаттабе, эшаш дола гIо-новкъостал де декхарийла йолча партийни организаце?

Цу хаттара жоп далара кхоачам болаш дар цу хьакъехьа аз шийга хаттараш дича, партийни организаце секретара заместитела Былинкин Владимир Аркадьевича сога аьннар.

— Тха партийни организаце секретарь я хьона Карнаева. Цунга хоаттаргда Iа хьайна эшар. АргIанарча отпускагIа а хинна, хIанз балха араяьнна а я из. Сона хац халкъа тIахьожама группа фу деш я, е со хIанз мукъа а вац хьоца къамаьл де, — аьнна дIавахар из.

Массехк шера халкъа тIахьожама группа член хиннача Былинкина хург а дацар цун балхах лаьца ала хIама. Вешта болх ца хилча, цунах лаьца ала хургдий?

ТIаккха сенна эш формально вIашагIъелла халкъа тIахьожама группа? Ма хулла формализмах мукъадовла гIерташ вай доахкача хана иштта чIоагIлуш йоагIа-кх из цхьацца йолча моттигашка.

Х. ТОМОВА.

БЕХКТОКХАМ МИЧАБ?

Хьежача, гучадаьлар «Чеченингушстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни «Чечингагропромстрой» яхача кооперативно-паччахьалкхени объединеней кулгалхоша йоагIаш йола выводаш яьяц социальни сфера дешашта тIабохийта теркам чIоагIбара. Царна мегаш да дахача шера социально-культурни гIулакхашта лаьрхIа дукхагIйола объекташ хьалъяра планаш кхоачашъяь ца хилар.

1988 шера республике общеобразовательни школаш хьалъеча капитальни вложенеех пайда эцанзар 54 процент мара, хIаьта дошкольни учреждений объекташка — 88 процент. ЧIоагIа воча хьале да общеобразовательни школаш хьалъяра гIулакхаш. ДIаяла езача 9868 дешархой моттигах дIаяланза йисай кхы а 7 эзар моттиг. Общеобразовательни школаш хьалъяра план кхоачашъяьй 30 процент, из 1988 шера боарамга диллача 65 процент мара яц. ДIадахача шера республике планах дIаяла лийрхIа йола 7 общеобразовательни школа а 380 моттиг йола берий беш а дIаяланза йисар. Дошкольни учреждениеш хьалъяь дIаялара дIадахача шерара план кхоачашъяьй 76 процент.

Цунца цхьана, республике чIоагIа воча хьале да халкъа образоване производственни дешара базаш чIоагIъярен уж эшаш йолча оборудованеца Iалащъярен гIулакхаш. БIарччача республике гIолла хьанийцача, 2 эзар гаргга дешархой дешаш ба школашка кхоалагIча сменагIа, 262 школа капитальни тоае а хIаьта 44 — йохаяь дIаякха а езаш я.

«Чеченингушстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни объединене дIадахача шера эксплуатаци яра дIа ца луш йисар 3,2 эзар сага лаьрхIа йола 3 общеобразовательни школей 330 моттиг йола берий беши. Общеобразовательни школаш хьалъеча яьча капитальни вложенеех объединенес 40 процентах мара пайда ийцанзар. Планах лийрхIача 6,7 миллиона сомах 2,7 миллион сом мара гIулакха дIадахийтадац.

Иштта, халкъа образоване объекташ хьалъяран уж эксплуатаце дIаллаpан план кхоачашъяьяц «Чечингагропромстрой» яхача кооперативно - паччахьалкхен объединене а. 1988 шера общеобразовательни школаш хьалъяра декхараш 6 процент мара кхоачашдаьдац, эксплуатаци яра дIаланза йисай 2,8 эзар дешархой моттигаш. Халкъа образоване объекташ хьалъеча яьча капитальни вложенеех пайда ийцар 37 процент.

Объединенен цун мара йолча организацейн кулгалхоша ший ханнахьа а доагIача тайпара а социально-культурни гIулакхашта хьожаь хьалъеш йола объекташ материально - технически ресурсашцей болхлошцей Iалашъяц. «Чеченингушстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни объединенеш лоаттаеш йола аьшкбетонни изделеш ца хилар бахьан долаш, ахшера гаргга гIишлон балхаш динзар Грозне, «Ипподромни» яхача микрорайоне 1658 моттиг йола школа хьалъеча.

Кастта дIаяла езача гIишлошка болх сихлургболаш кхоачамаш дац. ТIахьожаш болча кулгалхоша хила безача тайпара болх вIаштIехь ца баккхарах, хила езача тайпара дисциплина ца хиларах, лелаш дола гIулакхаш нийса ца хиларах, кхоачам болаш материально-технически ресурсашца гIишлош йоагIача тайпара Iалашъяь ца хиларах халкъа образоване объекташ дукха балха ха йоаю. Тохкамаш дича гучадаьлар, «Чечингагропромстрой» яхача кооперативно - паччахьалкхен объединене Шаьлен Урус-Мартанен цхьаццанахьа 624 моттиг йолаш школаш хьалъеча болх беш йолча сменашка 15,5-негара 18,5 процентага кхаччалца балха ха зехьа йоаеш хилар.

ХIанзарча хано дIадеххача тайпара дика хьалъяц социально-культурни гIишлош а. БоагIача боарамагIа школаши дошкольни учреждениеши проектагIа йоагIача тайпара хьал ца ярах «Чеченингушстрой», «Чечингагропромстрой» яхача подрядни организацешта гIод техар — 54,1 эзар сом хьалхарчоак 25,7 сом шоллагIчоан.

Вай республике правительствос оттабаь боарам бохабеш, хьалъяь яланза йола, гIишлон балхаш во даь йола, шортта динза дисараш а долаш йола социально-культурни объекташ дIаяла гIерташ хул. Иштта Советски района Б. Варанды яхача юрта «Чечингагропромстрой» яхача объединене дIаеннача 192 моттиг йолча школе хьалъянза йисар зIамига очистной сооружениеш, водопроводи пожарни резервуараши, гаьнаш дIайоагIанза йисар. 320 моттиг йола «Назрановский» совхозо дIадахача шера дIаенна хинна школа 1989 шера февраль бетта а болх беш яцар. Объекта котельни пуско-наладочни балхаш динза дисандаь.

Халкъа образоване объектай гIишлоний дикала чIоагIа ледара тIахьожам лоаттабу НГIАССР Министрий Совета капитальни гIишлош хьалъяра управленей Грозненски горисполкома технически подразделенешей. Заказчикаша доагIача тайпара дIадехац подрядчикагара хьадеш дола балхаш лерттIа хулийталга, производства технологи боагIача боарамагIа лелаелга, школаши дошкольни учреждениеши паччахьалкхен планагIа оттаьча хана дIа ца яларах подрядни организацешта гIод тохац.

«Чеченингушстрой» яхача производственни гIишлон-монтажни управлене начальника заместитель С. И. Хапаеви «Чечингагропромстрой» яхача кооперативно-паччахьалкхен объединене генттера инженер Х. М. Ахматукаеви социальни даькъе объектай гIишлошка гучадаьнна хиннача кхоачамбоацарех бехке а бир.

Хапаевен Ахматукаевен заявленеш йир шоаш кулгалдеш йолча объединенеша школаши, дошкольни учреждениеши хьалъеча паччахьалкхен план кхоачашъяра кхы тIа эшаш йола мероприятеш оттаергхиларахи уж кхоачашъергхиларахи.

Уж кхоачашъярах лаьца НГIАССР халкъа тIахьожама Комитетага 1990 шера январь ,бетта хоам бе безаш оттадир.

Лакхехьа бувцача бехктокхамеча наха гIулакх иштта тесса, бала боацаш лела дар бахьан долаш республика школашкарча коллективашта, бераштa чIоагIа Iотакъам хул. Цунца дувзаденна, халкъа образоване хьал чоалхане дерз.

Школьни реформа массане юкъара гIулакх долга а лакхехьа дувца кхоачамбоацараш мел долча хана из кхоачашъюлургйоацилга а ца ховш бий-теш вай бувцаш бола гIишлонхой, кхыбараш?

ХIанз дешара шу чакхдала йисар дукха ха яц. Школашта капитальни ремонт яра балхашта хIанззе а кийчо е еза. Цу деша а йоакхо йича бакъахьа я ханнахьа.

Р. БАЛХАЕВА.

ГIУЛАКХАШ—ТЕРКАМГА ХЬЕЖЖА

«Союзспецгазремонтстрой» треста № 4 йолча ПМК болх беш 600 гаргга саг ва. Партийни организаце кулгал а деш вIашагIъеллача халкъа тIахьожама группо социалистически рузкъа лорадара, къахьегама овсарле а дисциплина а лакхъяра боккха теркам тIабохийташ, болх бу. Цу хьакъехьа оттаяьча планага хьежжа бетта цкъа рейдаш ю производственни участкашка. Цхьабакъда, ПМК гIишлон организаци хиларга хьежжа цхьаццанахьа йийкъа я цун участкаш, цунца дувзаденна да массанахьа тIахьожам лоаттабе хало хилар.

ХIара халкъа тIахьожама доакъошхочунна ши-шийна тIадилла гIулакх да. Цо таро лу ший ханнахьа кхоачамбоацараш гучадаха а уж дIадаха а.

Иштта тIахьожама группо рейд йича гучадаьлар гIишлон материалаш, оборудовани, балха лаьрхIа тIадувха барзкъаш, столярни изделеш, запасной оатхалаш чуйолча помещене пенаш духхьал шифер гонахьа а оттаяь латташ хилар. ТIахьожама группо гаьна а ца доаккхаш цу гIуланха заседани а яь соцам бир, уж пенаш кирпишках хьалдоттийта администраци декхарийла а еш.

Белгалдаккха деза, халкъа тIахьожама группо кхоачамбоацараш дIадаха баь соцам кхоачашбара хадданза тIахьожам лоаттабелга. Цул совгIа, цIаьхха заседани а йийя, гIулакх тIадиллачунга даьр фуд дувцийт, нагахь санна соцам кхоачашбаьбеце цу гIулакха бехке вар бехктокхаме оза администрацега каьхат дохьийт шоай предложени тIа а йолаш.

Цхьаккха дош дац тIахьожама группана лоадама ца хеташ. Къаьстта терко ю баьча балха дикала. Нагахьа санна из болх цIена баьбеце юхабайт.

Масала, халкъа тIахьожама группана бригадас баьча балхага хьожаш гучадаьлар цIенна гонахьа яьча дахчан карта басар во хьакха хилар. ХIаьта цIаькхаза а из царга хьакхийтар.

Уж санна долча масалаша болхлой производственни дисциплина чIоагIъю, нах балха тIа бехктокхаме хулийт. Мичча бесса дича а мегаргдар ер-м яха уйла гаьнайоаккх, балха ди дIадаьлча сагота боацачарна дIахайт иштта хила магийтаргдоацилга.

Халкъа тIахьожама группа председатела заместитела Газдиев Насруддина йоах: къаьстта хIаман хьурмат деш хила веза гIишлон организаце болх беш вола саг. ХIана аьлча, хIара кирпишк, ардакх кхы йола материал паччахьалкхен рузкъа да, вешта аьлча, из ахча да. Оаха лорадер, сога хьаьттача, тхоай кнса да.

Цу къамаьло хьагойт Насруддин принципиальни коммунист хилар. Иштта ба ПМК-4 тIахьожама группа доакъошхой а. Из бакъдеш да, крановщик волча Чередниченкос болх ца беш сеца латташ моттигаш Чередниченкос болх ца беш сеца латташ моттигаш нийсъялийтарах шин бетта цунна йоагIа преми дIаяккхар.

Вай хьалха ма аллара, тIахьожама группа болх профсоюзни организаци юкъе а увзаш бу. Цхьана еча заседанешка цар дувц балха ди чакхдаьнначул тIехьагIа болх байта бокъо йоацаш хилар. Производственни гIулакха боагIача боарамал совгIа болх баьчоа тIехьагIа салаIа мукъа ха лу.

— Тха организаце мел дола дош керттера лархIа дезаш дале а,—йоах Газдиева, — сога хьаьттача, къахьегама дисциплина йоацача цхьанна тайпара ший аргIана доагIа гIулакх дIадахьа йиш яц.

Халкъа тIахьожама группо хIара дийнахьа коллектива юкъе кхетама болх дIахьой а, санхетам лоха бараш а нийслу. Амма, царга дIа-м хойт из чакхдоалийтарг ца хилар. Иштта, балха хана ремонтно-эксплуатационни базе корта бохабу малараш мелаш гучабаьлар Еврокимови, Алексанянци, Межидови. Халкъа тIахьожама группо заседане соцам бир, уж балхара дIабаха администрацега предложени е аьнна. Цо из предложени хьал а лаьца Евдокимови Алексанянци балхара дIабахар. ХIаьта Межидов, хьалха цхьаккха а тайпара дисциплина толхаеш гучаваьнна ца хилар теркал а даь, тIеххьара предупреждени йир, нагахьа санна, кхыча хIаман а кIезига дар гучадаьнна моттиг нийслой балхара дIаваьхарг хилар дIа а хайташ. Негативни дола гIулакх нийсделча из дош коллективе дувца оттаду.

Иштта принципиальни уж дешаш леладара шиш болаш я тIахьожама группа.

Халкъа тIахьожама комитето партийни профсоюзни организацеша къахьегама коллектива советаца цхьана барттайна болх беш хилча шоай балха тIа дикача толамашка кхоач.

Цу даькъе малагIа хьокхамаш долаш я № 4 йола ПМК?

Шерагара шерага балха плани тIайща декхари тIехкхоачашдеш хьайоагIа ПМК-4 коллектив. Цкъа санна дукхаза а еннай цунна карара кара тела цIе байракх, Сийлен грамота, ахчан преми.

Т. ХАШАГУЛЬГОВА.

СУРТА ТIА: халкъа тIахьожама группай членаш шоай аргIанарча заседане вIашагIкхийттаб. (Аьрдехьара аьттехьа: А. П. Косовцев, Р. А. Ужахова, А. А. Кодзоев, Н. М. Газдиев).

Й. ПЛИЕВА сурт.

Даьсса хабар

«Металлист» яхача заводе арахецаш йола продукци ерригача республике бахача наха эшаш я: маьнгеш, беша деча балхашта лаьрхIа йола инвентарь, карнизаш, цул совгIа, тайп-тайпара ловзорgаш, подносаш. Царна юкъе я галантерейни изделеш: берий ведарггаш, пляже тIабувхабеш бола кога гIирс, иштта кхыдараш а.

Уж хIамаш хьаеш йола цехаш республика тайп-тайпарча районашка я. Цкъарчоа, уж иштта йоаржаь хилар халкъа тIахьожама группаша беча балха чIоагIа чоалхане а халахетийташ а да.

Шийтта саг чувоагIаш я тIахьожама группа. Цар оттаяьча плана тIа керттера теркам тIабохийт производственни гIулакхашта. Уж тIадерзадаь да материальнии, къахьегамен, ахчанни ресурсашта хьурмат дара. Во яц план. МоллагIча производства дола керттера дешаш да цар теркам тIабахийта лаьрхIараш.

ХIанз хьожаргда вай миштта кхоачашъю тIахьожама группо шоай план.

Цу хьакъехьа са къамаьл хилар группа председателаца Виктор Иванович Стародубцевца:

— Виктор Иванович, хьахьокхаялар Iа сога оашош яьча проверкай справкаш, протоколаш а, — аьлча:

— Кхы бюрократ мичав со, каьхаташ гулде, доацар язде йиш яц, — аьнна, жоп делар цо.

МоллагIча даьча хаттара луш хиннача жопо хьахьокхар из производство йовзаш, компетентни волга.

Масала, цо дийцар, транспорт лелаярах предприятес карарча шера январь бетта 12 эзар сом деннад аьнна, цох луш дола ахча дукха а кIезигагIа хила мегар боагIача боарамах тIахьожам лоаттабеш хилча. Цудухьа из дош къахьегама коллектива совете дувца оттадир, цига предложени йоалайир, мовхьаш кхухьаш йолча машинашта язъеш йола накладнойштей путевой листаштей мухь бенача участка мастера кулг язде декхарийла а веш. Хьалха из гIулакх директора заместитела кхоачашдора. Къахьегама коллектива совето хьаллаьцар из предложени. Бакъда, из дош хIанз а тIехь кхоачашдинза да.

Со чIоагIа цецъяьккхар цу къамаьло. Вай мехка демократи шерлуш латтача хана, къахьегамхошта йоккха бокъонаш а енна производства дай а баь уж дIаоттабаьча, къахьегама коллектива совето, халкъа тIахьожама группо йоалаяь предложени хьаллаьца, соцам бича, из чакх ца балийта низ кхоачар малав? Цхьаккха а хила йиш яц.

Шоаш баьча соцамех дIахо фу хиннад хьожаш яц халкъа тIахьожама группа а къахьегама коллектива совет а. Сога хьаьттача, партийни принципиальность йоацаш уж хилара белгалонаш я уж. Цул совгIа, сеца лаьттача заман лераш дIаяланза хилар а да укх юкъе доагIаш.

Цхьаькха да халкъа тIахьожама группас айдаь, хаьдда динза диса дош. Масала, электроэнерги боарамал дукхагIа йоагаяр бахьан долаш, цар предложени йоалайир массанахьа компенсатораш оттае, аьнна.

— Еза яле а, уж ийцар, йоах Виктор Ивановича, — хIанз монтаж а яь, дIаоттае мара езац.

Иштта плана тIа белгалдаьккха дар чурча распоряднага хьажарай производственни дисциплина телха ца яйтаран тIахьожам лоаттабара дешаш. МоллагIча производстве керттера декхараш да дисциплина чIоагIъяр. Из телха ца ярца мара хургдац производстве лакха хьокхамаш.

— Миштад шун дисциплинацара гIулакх, из ювца езаш моттиг нийсъеннайий заводе? — аьнна, аз хаттар дича председатела вела а къежа, аьлар:

— ГIожа дисциплина производстве оттае гIертарах пайда балац, хIаране сакхетам лакха хила беза, цул совгIа, баьча балхах кердача тайпара мах телара системагIа болх бе лаьрхIа да тхо. ТIаккха айлургда наьха рузкъанца дола хьашташ а цунца чIоагIлургъя дисциплина а.

Во яц председатела уйлаш. Ма ярра коммунистически уйлаш я. ХIаьта цига дIакхаьча хIама мичад завода хIаьта а, йиш йий-те вайга наьха сакхетам лакхбаларга, рузкъанца нах Iехабаларга хьежаш дагIа? Вай мехка социалистически система *я , вай декхарийла да производствана хIара дийнахьа тIахьожам лоаттабе а кхетама балхаца коммунистически уйлаш наха чуйоассае а. Ши-шех цхьаккха хIама хьахургдац. Амма даьссача хабарал совгIа, кхыметтел баьча балхах язъя справкаш, протоколаш, кхоачамбоацараш дIадахара тIехьа администрацега дахьийта цхьаккха тайпара каьхат дац тIахьожама группай папка чу. боккъалдар аьлча, кхыметтел яьсса папка а яц группай.

Къамаьлаца Виктор Ивановича хальийю проблемаш лоархIаме а корта болаш а я, производствана, къахьегамхошта пайдане а я. Масала, 200 саг болх беш йолча завода бухгалтере, снабжене, планови отделе ца эшаш дукха сов нах ба. Царна телаш дола алапи завода хьашташта дIадахийтача бакъахьа хеташ ва из. Иштта, участкашка бола кулгалхой специалисташ бац йоах цо.

Стародубцева ма аллара, 200 болхлочоа 40 саг гаргга ИТР ва. Иштта яц арифметика. Дукха ахча да царна дIателар. Цул совгIа, толамаш а дац да велалургволаш. Укх тIехьарча хана завода коллектив халача хьале я.

Уж хьалаш дувзаденна да заводе йолаш йола оборудовани ширъенна хиларца. ДукхагIча даькъе заводе беш бола болх кулг-кара беш ба. ХIаьта де йиш яр хьа ца дар — тIахьожам боацаш хилар.

Т. МАЛЬСАГОВА.

НАЬХА БАЛА—ДЕПУТАТА БАЛА

Из депутаталла кандидат волча хана вайзар сона Анисимов Александр Иванович. Кастта хила дезача хоржамашка кийчлуш вар из. Шийн программа вIаштIехьйоаккхаш, харжархошца къамаьл деш, доверенни нахаца дагавувлаш минот мукъа ха яцар цун. Цу дийнахьа а харжархошца вIашагIкхета водача кандидатаца кIеззига мара къамаьл де вIаштIехьдаланзар са.

— Атта дац хIанзарча кандидаташта, дуккха чоалхане гIулакхаш тIадехкад царна вай обществе дегIайоагIача демократес, — аьлар Александр Ивановича. — Харжархошта довза безам ба шоай викалий хьаькъал, оамалаш, политически кхетам. Дукха да цар кандидаташка хатта; ше депутаталла хержача халкъа фу дина де лаьрхIа ва кандидат? Фуд цо хьалхадоахар? Фуд цунна лоархIамегIа хетар? Цудухьа хIанзара кандидат йоккха опыт йолаш, наьха балаш а хьашташ а довзаш саг хила веза.

Йоккха вахара опыт йолаш, наьха балаш а хьашташ а дика довзаш, уж кхоачашдара шийн низ кхоберггбоацаш саг ва А. И. Анисимов.

Ткъаь итт шу да Александр Иванович СССР 50 шу дизара цIерагIча химзаводе балха вола. Технически училище дийша ваьлча, аппаратчикалла вера из укхаза. 1972 шу хьатIакхаччалца цу балха хилар, цул тIехьагIа смена начальник, отделене начальник, цеха начальника заместитель а хилар. ХIаьта 1984 шера, шийн профессе къайленаш дика йовзаш а наха лоархIаш а вола Анисимов цеха начальникалла оттавир. Цу хана денз шийн бехктокхаме гIулакхаш дика леладеш, хьаьнала къахьегаш хьавоагIа из.

Цо кулгалду цех дикагIчарех лоархIаш я химзаводе, дуккхаза социалистически яхье коталонаш яьхай цо. Александр Ивановичаца къахьегача болхлоша дика тешал а сий а ду шоай кулгалхочун. Цудухьа раьза а болаш тIаийцар цар завода къахьегама коллектива совето СССР халкъа депутаталла цун кандидатура оттаьлга. Хоржамашта хьалхара кампани дIахьош шоашта дулуш дола новкъостал а дир.

—Соцарча болхлоша а доверенни наха а гIо даь децаре, шеко я со депутаталла хоржаре, — йоах халкъа депутата. — Геттара хала дар хоржамашта хьалхара къовсам лелабе. Цкъазза юха а ваьнна, сай кандидатура дIаякха а дагадохар сона. Цхьабакъда, сай коллективо га даккхарах низ чубоагIар.

А. И. Анисимова программа тIа оттадаь дуккха хIамаш да; нах фусамашца Iалашбар, экономика дегIайоалаяр, Iалам лорадар, кхыдараш. Къаьстта боккха теркам тIабохийт цо экологически хьала.

— Сага эггара чIоагIагIа эшар унахцIено я, — йоах Александр Ивановича. — Цхьа бахьан доацаш алац: «УнахцIено хилча дIахо дар хургда». Цудухьа са программа тIа керттера дар да экологически хьал тоадар, Ховш да, Заводской районе а ерригача Грозне а из проблема геттара ира латташ йолга. Мехкдаьтта чакхдоаха а химически а предприятеш дукха я вай городе. Цигара оборудовани тиша я, цул совгIа, очистни сооружениеш а ертIа болх беш яц. ХIанз цу гIулакхага хьажа тохалургва со. Оборудовани хийца, дика очистни сооружениеш хьайича, Iалама чIоаггIа Iаткъаш йола предприятеш городера араяьхача тоалургдолаш да экологе хьал.

Экономически хьал производствана керда методаши боахама расчета юкъе йоалаяь хувца безам болаш ва депутат. ХIанзарчоа дуккхача предприятеша хозрасчет моттийта лелаеш я, аьнна, хеташ ва из.

Кхыча депутаташа санна, нах фусамашца Iалашбара боккха теркам тIабохийт Александр Ивановича.

— Из хьашт кхоачашдулургда цIенош боахама спосабагIа хьалдича а лаьтташ наха дIадийкъача а. Вай городе дуккха ба шоашта цIенош дергдола нах, — дувц депутата.

Халкъа депутат мишта хила везаш санна хет хьона хаьттача, А. И. Анисимова аьлар:

— ХIанзарча депутатий болх геттара чоалхане, а бехктокхаме а хургба. Цудухьа политически а экономически а кхетам лакха хила беза цун. Из кхетам айбара дукха деша дезаргда депутатий. Цул совгIа, шийна хетар духхьала дIаоалаш хила декхарийла ва из. Цхьабакъда, депутата шийн гIулакхаш дизза дIадохьалургдац цунга шерра бокъонаш ца хилча. Цудухьа СССР халкъа депутатий статусах лаьца закон арадаллалца са а е кхычун а шийн программа кхоачашъе низ хургбац.

Шеко яц, наьха балаш а хьашташ а дика довзаш волча Александр Ивановича шийн депутатски гIулакхаш халкъа эшшача тайпара лéладергхиларах.

— Соца хоржамашта хьалхара кампани дIайихьача доверенни наха В. В. Шаповаленкона, А. З. Бурлакована, кхычарна, со СССР халкъа депутаталла хержача харжархошта доккха баркал ала лов сона. Цар сона денна наказаш кхоачашдара сай мел бола низ тIабохийтаргба аз.

Ч. МАНОЛИС.

Продукце дикалах долча закона Проект ювцаш

СОНА БАКЪАХЬА ХЕТ

ХIанз вай мехка ювцаш латта продукце дикала хетадаьча Закона проект ешаш дагадох сона: «Нагахьа санна вай мехка мел йолча заводаша, фабрикаша арахецаш дола наха эша товараш госстандартага хьежжа дика даларе хIанзара дефицит а хургъяцар, доазол дехьара денача товарагахьа дукхагIа наьха бIарг а хургбацар».

Цкъаза цеццувл вай: хIана ду вай воашта хьадеш дола тIадувха барзкъа, когагIирс, машинаш, тракторш, цIагIа лелаеш йола электроприбораш, кхыйола изделеш сел во? Цу тIа, болхлочо ше хьадеча хIамах дикагIа кулг техача, из хозагIа, тешамегIа хургдолаш цо хьадича Iоцун алапена совлен ахча IотIатоха, хIаьта кхыдолча материальни а моральни хьисапе цун дог гIоздаккха йиш йола наькъаш а дукха ма дий цо къахьегача коллективе. Из ца дезаш ва болхло? Шийна футтаройна тох цо ше тохаш дола харцахьа кулг, деш дола сакхат?

Дага а дохац цу тайпара хIама. ТIаккха мичара ух из брак, фуд цун бахьан? Цу деша дикка даьшха жоп лац, аьнна, хет сона цу Закона шоллагIча раздело. Брак арахецаш йолча предприятена бе боагIаш бола Iоткъам нонагIо цхьалха баьккхаб, бакъда, брак хьахулаш дола овлаш, хIаьта из брак арахецийтарий (товар хьадеча кулгий бехках хула брак-м соцае хала яц) бехктонхам къаьгга гуш бац проекта тIа. Воча, тишача станока тIа дика изделии хьае хала да. ХIаьта а сакхат долаш из хьайича — из хьаьчоа моральни а материальни а эшам хул, бакъда, из хьаяйтачоа, вешта аьлча, инженера, конструктора, цеха начальника, технолога цхьаккха эшам хилац. Юххера болхло бехке а волаш чакхдоал из гIулакх.

Цудухьа цу Закона проекта тIа хоадам боллаш къоастам бе безар цу гIулакха, хIаране ши-шийн «велосипед» кхестаергйолаш а хIаранена ши-шийна боагIаш бола бехк хургболаш а. Вешта аьлча, сакхат долча изделех бола бехк чертежагара изделега кхаччалца цу юкъе дакъа лоацача наха дIа-хьа бекъа беза хIаране тохача кулгага хьежжа.

Масала, тха заводерча производства средстваех таханарча дийнахьа 30 — 40 процент станокаш, кхыйола оборудовани пайдана яц госстандарто, госприемко яххача тайпара продукци арахецa. ТIаккха дика хила йиш йий цу тIа хьаю изделеш? Хьан кисана Iаткъ эггара хьалха цу бранах доала зе? Болхлой коллектива, хIара болхлочун кисана Iаткъ. Сина, дега хула моральни Iоткъам-м вай бувца а бувцац.

Уж кхоачамбоацараш хургдоацача тайпара вIаштIехьъяккха езар, аьнна хет сона, производства чура отношенеш.

ДIахо, чIоагIа дика хургдар нагахьа санна цу Закона тIа а цун проекта тIа а укх тайпара гIулакх цхьалхадаьккхача. Сайна дагардар алалехьа хIанз практике долаш дар дувцаргда аз. Тхо, госприемка чIоагIа пен а хинна дукьала латт сакхат дола изделеш, товар заводера ара ца далийта а из потребителашка дIа ца кхачийта а гIерташ. Бакъда, брак цу гIулакхах Iаяха дукха кIезиглуш яц, хIана аьлча, аз лакхе дийца бахьанаш да цу юкъе.

Цох хетта цхьаькха цхьа хIама белгалдаьккхача а бакъахьа хетар сона продукце дикала Закона тIа. Ховш да, цхьан профилех йолча вай мехкарча массайолча предприятешка технически прогресса хьашташ цхьатарра доацилга. Цхьайолча предприятешка электронни управлени йолча станокаш тIа ю изделеш, шоллагIа ярашка — къаьнача станокаш тIа. Фу бехк ба коллективай, уж хьаеча болхлой? Цудухьа планаш оттаеча хана (хIанз госзаказаш ма оалий царех) лакхерча инстанцера нах юкъе а болаш, комиссионни хьисапе предприятеш тарошка а хьежа, оттае езар планаш а хIаьта предприятес арахеца езача продукце дикала процент а. Дикала процент ца хилча яргьяц. Iаттагара йоккхача шурийна а ма оттайой базисни хьоанала процент. Предприятена оттаеш йола процент а хила еза цун технически кхоачамга хьежжа. Технически Iалашо 100 процент хуле продукце дикал а бIаь процент оттае. Из 90 процент хуле — изза оттае дикала процент а.

З. САГОВ,
Назранерча «Электроинструмент» завода госприемка кулгалхо.

Сталинизм—зулам

(Хиннар дагадеха)

Къаманца дувзаденна, доккхача е зIамигача гIулакха тIа хиларца дувзаденна, хьал долаш е къе хиларца дувзаденна хилац аьнна хет сона саг дика е во хилар. Из дувзаденна да цун гIулакхашца, цун оамалашца, граждански позицеца.

ШовзткъалагIчех шовзткъе иттлагIчен шерашка лаьца воаллаш дуккхача къамех бола нах байзаб сона, кхы меттел Сийлахь-боккхача Даймехка тIом болча хана цхьацца бахьанашца ниисбенна лийца хинна французаш, хIанзарча Германе Федеративни Республикера немций, поляккаш, кхыбараш, кхыбараш а.

Дукха байзаб сона цу хана лабахтеннийн лагерийн начальникаш, оперуполномоченнеш, надзирателаш, кхыбола лийца боаца цу учреждений гIулакхера нах.

Аз цIераш яьха уж берригa нах шоай оамалга, дегага, хьаькъалга диллача тайп-тайпара бар. Из дац аз сайна хетарагIа дувцаш. Из да сона бIаргадайнар, вахаро ше сона гайтар.

Цу къизача хана, лаьца воалле а, тIалаттача хардонах саг шийн дагардар кхычунга дувца ца лоархIавеча, ца тешача хана, сайна нийсденнача, лакхехьа айса йоалаяь уйла бакъъеча цхьан хIамах лаьца дувцаргда аз.

Сталина режимагIа шийн цIагIа а дагардар ала ваьхацар саг. Наха юкъера тешам дIабаьккхабар. Нагахьа санна шийн цIон саг цу хана цхьаккха бехк-гунахьа доацаш лаьца вале а, из бехказа воаккхаш дувца йиш яцар. Адамий уйла, хьаькъал дийхка дар.

Арктике, Къулбаседа-Шан океана берда йисте, Челюскинций мысе яр со юкъе хинна ткъоалагIа йола Iилма экспедици. Геологаш, биологаш, кхыбола лийца боаца специалисташ бар цунца. ХIаьта тхо, лийца нах, царна эша цхьацца бола Iаьржа болх беш дар.

Со эккхийташ йола амонит, тротил, электродетонатораш, бикфордов тIийрг йолча склада болхло вар. Лаьца воаллача сайга из болх тийша хьабаларах тамаш а доккхал а дора аз. Сона хацар сайна хьан тешал даьд, се цу балха тIа хьан оттаваьв. Экспедице керттерча геолога Бобикова (цун цIи дагаягIац сона) хьожаваьвар со цига, шийн из де бокъо йоаццаше.

Из болх сога беннабар цо экспедици шийн гIулакх де йолаенна массехк кIира даьннача хана, тха, лийцача наьха лагерни режим дIайолаялалехьа.

Цкъа со волча вера экспедице начальник Подгорный. ХIаьта со ма варий кхыча нахаца воацаш се къаьстта брезентах яьча палатка чу дийнахь а бус а складе Iеш. Аз тамаш йир из се волча варах, цига воккха хьаким вар из.

Моаршал а хаьтта:

— Со вовзий хьона, — аьлар цо.

— Вовз сона, гражданин начальник, — жоп делар аз, моаршал юха а дерзадаь.

— Со а хьай взрывникаш а бовза. Хьай хьакимаш теркал а бе. — аьнна йист хилар из тIаккха. — Сона Бобикова дийцав хьо. Хьох теша мегаргхиларах со тешаваьв цо.

Со вовза а фу даьндаь лаьцав а хар лайр цунна. Аз дIадийцар цунга нохчий, гIалгIай, кхыдола кагий къамаш шоаш дахачара дохадаь Казахстане, Средни Азе, СибарегIа Iодахьийтар, гIалгIай бахачара бохабалехьа се гIулакхера саг хинна хилар, лечкъа Кавказе юхацIаваха гIертав аьнна лаьцалга (из де со вIалла дага мича хиннавар). ДIаьхдаь дIадийцар аз цунга се мала хиннав а мишта лаьцав а. Дикка ха яьккхар цо соца палатка чу амонит чухиннача яьшка тIа Iохайна вагIаш. Цох лаьца хаттараш дир.

Ав цунга иштта дийцар се волча вена Князеви Цукари хинна хилар, хьо укхаза хьан вайтав, хьа фу бокъо я укх тайпарча моттиге хила? яхаш кхерам тIатувсаш хинна хилар. Уж тха лагера начальники оперуподномоченнии бар.

— Кхы боагIаргбац уж хьо волча, хьай болх а беш Iадда Iе, — аьнна дIавахар из.

Цул тIехьагIа взрывникаш Брюханови Гусеви баьхкар со волча амонит яхьа. Аз дIадийцар царга се волча экспедице начальник Подгорный хилар а сай цунца хинна къамаьл а.

Сога ла а дийгIа, Брюханова аьлар:

— Хьо укхаза хилар чIоагIа харцахьа а кхераме а лоархIаш дийцар тха партийни собране Цукара. ТIаккха Бобиковеи ази къамаьл дир хьона тешал деш. Цукара йоахар Iа шоаш боабе а тарлургда, лийцача нахах теша йиш яц. Тешарах царех зулам даьнна моттигаш я. ХIаьта йист хилар Подгорный хьо бахьан зулам доале ше бехке хургва, хьо вувцаш кхы цхьанне а дош ма алда, аьнна. Из селхан дар, тахан ше хьо волча а венав.

Подгорный чIоагIа гIожа, бакъда, геттара нийсхо езаш саг вар. Иштта йола цун оамал бахьан нах лоархIабацар из волча палатка чу баха, цунга хаттар де. ХIаьта из ма варий цига мел болча наьха, лаьца боахкарий а лацанза мукъа барий а кулгалхо.

Из къамаьл хинначул тIехьагIа, август бетта тха экспедице ера СССР Министрий Совета Къулбаседа наькъа управлене комисси. Малх хьежаш ди дар из. Ши бутт баьннабар из вIалла чу ца буза, полярни ди этта. Экспедице болх беш мел йолча моттигашка хьожаш бар комиссе членаш. Уж баьхкар со волча складе а. Царца вар Подгорный а. Малх хьеже а шийла яр. Пальтош ювхар массанена а. Гобаьккха кIай лоа мара кхы цхьаккха а хIама дацар бIаргаго. Лампага мо бIарг дIалокхалацар кIайча лаьга, бIаргаш лазадоахар. Цудухьа массане а баьде бIаргсинош леладора. Уж доахкаш бар тхо долча Москвера баьхка хьаьший а. Складах, взрывчатка дика-во, тоъаш — ца тоъаш хиларах лаьца дола къамаьл чакхдаьнначул тIехьагIа со царга вувца волавелар Подгорный.

Цо чIоагIа могавора со цу нахага: «Цхьаккха бокъо а йоацаш лаьца воал, йоахар. Кастта хоржамаш хургда. Укхан бокъо хургъяц царна юкъе дакъа лоацаш хила. Цхьаккха бокъо а йоацаш хIана виса веза ер?» яхаш дувцар цо. Дехар дора со хьаллоацаш Москве дош ала. Бакъда, со-м тешацар цар се мукъавоаккхаргхиларах. Из иштта дале а, сона геттара дика хетар цо сайна тешал деш, переселенец, лийца боахкарех дика дош ала саг ца лоархIавеча хана майрра цо дувцаш. Из визза саг вар.

Из аз мах бенна оттаваьвацар. Ше цIена дог дола саг хиларах, нийсхо езаш хиларах дувцар цо из. Цунна къахетар сох, кхыча бехк а боацаш лийца боахкача нахах а. Из гуш дар цо тха еча йоакхонах а. Цох лоархIабацар тха лагера хьакимаш а.

ХIанз-м дика саг хиннав из аларал совгIа, цу тIа кхы тIатоха хIама дац. Бакъда, цу хана иштта хила денал эшар, хIана аьлча из миссел доаца хIама даь нах а лийца моттигаш шортта яр.

Подгорный санна бола нах нийслора кхычахьа а. Масала, Челябински обласTE, «Байкалстрой» яхача моттиге штрафной лагере моцали шелали ца ловш, тIо баккха карьере арабаьлча цхьацца болча лийцача наха шоай пхьарс е ност кагйора. ТIехкаши цIокен мара ца дусаш гIелбеннабар нах. Цамогаш хулар, бовра. Цу хьал тIа Iай шийлача баракашка Iеш дар тхо.

Иштта Iазапе, Сталина жожагIата тхо долча хана тхона вайтар Артамонов яхаш начальник. Цо сиха тоадир хьал, кер биззал даа хIама хьадоладалийтар цо, баракаш йIоахъяйтар. Ше массанахьа хьежаш хулар, баракашка воагIар. Цул хьалхагIа хиннар цIаккха бIарга а вайнавацар тхона, е бала болаш а вацар.

Вешта цхьа наггахьчаргара дIанийкхача нах-м берригаш а дика ба, маьрша а хьаьнала а баха гIерташ ба. Цхьан хари идеяс низ ца бича, е тувла ца бича нах шоайла товш бахаргба тайп-тайпарча къамех бале а. Къам бIаргча хьанийцача, цхьаккха а хила йиш яц во. Бакъда, Сталина дикен вон да аьнна къоастадаьдар къамаш, йохаяьяр къамий ленински политика, моастагIал оттадаьдар царна юкъе. Из бахьан долаш доккха зулам дир къамашта а социалистически интернационализмана а.

ХIанз цхьаболча наха оалаш да Сталина шийн хана даь хIамаш да уж, сенна дувц уж, фу нийсдергда хIанз? Из нийса хетац сона. Сталина культ личности йолча хана даьча зуламех, телхадеш хиннача законностах дувца доагIа, иштта дола телхараш кхы ца дувлийтар духьа. Хинна дIадахар вай Iомаду тахан нийсагIа дIахо дахара, кхоана дергдар къоастадара.

Цул совгIа, хIанз а нийслу Сталин бакъве гIертараш а, масала, Анна Андреева а, изза моргаш а кхыметтел цох денал дола къонах хетараш а. Наха Iазап тIалоаттадаьча сагах хилац дика къонах, шийх наха беркат даьнначох мара.

Шийн мехкарча нахаца селлара къиза хинна, селлара дукха шийн нах боабаь, уж а эггара тол-толашагIбараш, мехка кулгалде этта саг адамий исторе чухь из санна къиза кхы цхьаькха хиннавале тамаш я.

ХIанз а цох дика кулгалхо хетачоа цунгара наха лаьтта бала тIера ма балба ала дог доагIа. Из халкъа моастагIа хиннав, шийца нийсве кхы воацаш.

Тахан къаьстта боккха лоархIам болаш хIама да аьнна хет сона къамаш дохадеш Сталина царна юкъе оттабаь хинна цабезам, шеко дIаяккхара, царна юкъера доттагIал чIоагIдара из къиза ха цо низагIа оттаяь хилар дIадовзийтилга. ХIанз, перестройка дIахьочеи гласность шерра яржачеи хана, боккхача лоархIаме да къамашта юкъера интернациональни доттагIал чIоагIдар. Бакъда, из кхоачашдара хIанз а дукха хIамаш де деза, цIендаь дIадаккха деза Сталинен цун эггара гаргагIа хиннарашеи толха мел даьр, Цар толхадаьраш хIанз а дIадаьха даьннадац.

Ю. ЧАХКИЕВ,
парте а къахьегама а ветеран.

ГIОД ТЕХАД

Укх шера цхьоалагIча марта Х. Бисултановеи П. Евтухеи городе Грозне митинг чакхъяккха бокъо йийхар горисполкомагара. Царна цу тайпара бокъо яланзар. 1988 шера 28 июлера РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Указ толха а даь, Х. Бисултановеи П. Евтухеи укх шера 19 марта В. И. Ленина цIерагIча майдан тIа митинг йир, Iаьдало енна цхьаккха бокъо йоацаше. Из вIаштIехьйоаккхача а чакхйоаккхача а хьнаре дакъа лаьцар П. Евтуха.

Х. Бисултановна а П. Евтуха а милице хьачуеннача материалага хьажа а хьежа, Ленински районни судо соцам бир: РСФСР административни бокъонаш телхаярах долча Кодекса 166(1) статьяга хьежжа царна гIод тоха—хьалхарчоа—250 соми шоллагIчоа — 150 соми.

Цхьабакъда, цо а юхатоханзар уж. 25-ча а 26-ча а марта цIаьхха а митингаш йир Х. Бисултанова Победа яхача проспектеи КПСС Нохч-ГIалгIай обкома здане на юхеи, горисполкомо енна бокъо йоацаше. Уж чакхйоахача хьнаре дакъа лаьцар П. Евтухеи О. Слободинасеи. Долче, цIаьхха а толхайир собранеш, митингаш, демострацеш вIаштIехьъяхарен чакхъяхарен порядок.

Цунца дувзаденна Заводской районни халкъа судо соцам бир: РСФСР административни бокъонаш телхаярах долча Кодекса 166(1) статьяга хьежжа митинг гулъаьча Х. Бисултановна 500 сом гIод тоха. МитингашвIаштIехьъяхара а оттаяь порядок цхьан шера шозлагIа толхаярах, П. Евтуха цу статьях 300 сом гIод техад. Горисполкомо енна бокъо а йоацаш митингаш еча хьнаре дакъа лацарах О. Слободинана 100 сом гIод техад.

М. МУСИЕВ.

ПОРЗОЛ ДЕХЬАРА

ИНДИ. ЦIаккха ца хиннача тайпара дукха нах бар февраль бутт болалуча хана дукха йоккха йоацача штатерча къулбаседа-индийски Сураджкунд яхача городе. Цига яр ерригиндийски ремесленни промыслай ярмарка. Дукха йоккха йоацача къухье индийски юрта кепе йилла я ярмарка. Укхаза ба лоаладаьча бронзах, кепадетташи хIамаш хьаеши бола говзанчаш, уникальни дахчан скульптураш хьаеш бараши вай ханага кхаччалца гIоръяьннача монгольски миниатюрай традицеш хьаена бола художникаши, нах бIарахьежаше диткъа кIадаш хьадеш бола болхлой. Укхаза я халхара коллективаш а, фокусникаш а, тIекхаргий заклинателаш а.

СУРТА ТIА: Раджастханера теникаш ловзаераш.
М. КАПУСТИНА сурт. (ТАСС).

ЯДЕРНИ ГЕРЗИ ИЗ ДIАДАККХАРА ДУХЬАЛБАРАШИ

Американски администраце дехарах ядерни космически герзах (ЯКВ) хила езаш йола женевски переговораш тIехьъяьхай. Советски Союза из дехар нийса хийтар. Шеко яц президента Буша керда администраци хIанзара политика оттаеча этапе юхаозаяла езаргхиларах.

Тешавеш я хоржама кампани дIайодача хана а йистеяьлча а Буша яь массейгта заявлени: СССР-и США-и стратегически наступательни герз 50 процент лохдар кердача американски президента приоритет ярех цхьа декхар да. Стратегически ядерни герзах «конструктивни преемственности» «результативни диалоги» — КIайча цIен кердача даь даьсса дешаш дац. ХIаьта из Рейгана кхоалагIа администраци а йоацаш, Буша цхьоалагIа администраци хиларах, переговорашка хьалхара стратегии тактикеи, США позици къоастае ловш хилар кхетаде йиш я.

Ядерни арсеналаш кIезигъяра духьалбараша кхычатайпара кхетаду переговораш тIехьъяхар. Уж корабоагIа «Фонд наследия» оалача аьттехьарча организацешка, республикански демократически партей аьтта ткъама тIа. Пентагона лакхерча эшелоне, хIаьта тIема промышленносте.

Халахете а аьттехьарбараш а иштта кхыбараш а ба СССР-е перестройка мел кIоарга я, керда мышлени мел гаьнаяргья, иштта кхыйола а дискуссеш мехка йоаржаераш.

Хала да ядерни герз дIадаккха новкъарле е, укх тIехьарча шерашка дIаяхача администраце йолаяь ядерни арсеналаш кIезигъяра процесс юхатоха, юхаерзае, переговорий динамизм йоае гIортар цу гIулакха духьалбарий керттера декхар да яхача уйлаех юхавала.

Дунен тIа этта хьал, позитивни хувцамаш харцдешбарий пропаганда керттера лостамаш малагIаш да?

Хьалхара. Кердача администраце оптимальни решенеш лехача хана, ядерни герза адвокаташа шоай хур-могар ду ЯКВ женевски переговорашта юкъера ха йIаьхъе а, дукхача шерашка вIаштIехь ца доале дуккхача бетташка шоай хулачох из гаьна яккха а.

ШоллагIа. Переговорашта юкъе еннача ханах пайда а эцаш ядерни герз дIадаккхара духьалбараша дIадех модернизаце йоккхамасштабни программаш дIайолаяр, стратегически ядерни герз алсамдаккхар. Цар теркалдац дукха ха йоацаш кепатеха США общественни уйлай тохкамех хьахиннар. 1989 шера январь-февраль бетташка общественни уйлаш тохкаш йолча американски йиъ компане даьча тохкамех МХ яха баллистически ракеташ алсамъяхарах. Модернизаци яран, хIаьта «Миджитмен» яха ракета хьаяран тIехьа 13 процент нах мара хиннабац.

Из пауза йолча юкъа лерхIаш ба администрацегеи конгрессагеи гIолла ЯКВ-х Женеве яьча переговорех хьахиннар толхадергдола программаш чакхъяха. Цу мел долчо дагадохийт 1979—1980 шераш, ОСВ-2 Договор ВIашагIкхийттача Штаташа дохадергдолаш герз алсамдаккхара триллионаш ассигновани яр. Цо чIоагIъянзар ВIашагIкхийттача Штатий кхерамзле, стратегически стабильность толхаечар яьлар.

КхоалагIа. Ядерни герза тIехьабараш, бакъдар аьлча, хьалхара администраци йолча хана хинначул дукхагIа фийла болаш, «седкъашкарча тIемий» программа чакхъяккха гIерт. Ца деш хIама дац цун сибат хозагIа хургдолаш. Нийса хургдар СССР-и США-и лидераштa юкъе 1987 шера декабрь бетта Вашингтоне даьча договора из духьала долга дагадохийтача. Укхаза белгтала дувзадаь дар 50 процент стратегически наступательни герз кIезигдари, оттаьча ханал хьалха ПРО Договора юкъера яргйоаца соглашенеш яри.

ДиълагIа. Укхаза дувцар хила деза ЯКВ переговорни процесса кердаяккхара хетаргахьа оттадаь соцамаш тувладе гIортар. Сабарде деза кхыдола герз хьадар меттадаллца, яха бахьан а оттадаь. Цунца цхьана чIоагIдеш да, моллагIа а ядерни герз кIезигдаро стратегически стабильность толхаергья, НАТО союзникашцара США бувзам ирлургба и кх. дI. яхилга.

ПхелагIа. Из бизза традиционни лостам ба. ПРО Договорах СССР-а шийн оагIорахьа бокъонаш телхаяьй яхаш шоаш дагалувцаш бехкаш да IотIадехкаш. Архивера хьалдаьккхад Красноярски РЛС-а дош, дукха хана денз Iилманхошта дIа а денна космически пространство тохкаш мара пайда эца бокъо а йоацаш. Керда аргументаш я лехаш — РСМД Договор деча хана юкъе нийсденна хиннад телхамаш яхаш бахьанаш а доахаш.

Ядерни герза тIехьабараш та халагIа да, хIана аьлча шин пачхаьхалкхенна юкъера отношенеш кердача новкъа, дукхагIйолча пачхаьалкхенаша духхьала хьайоах ЯКВ чакхъяккха еза, юкъеха а ца йолийташ. Вай лакхе аьнначa бесса халагIа да, президента Буша позици бахьан долаш, СССР-и США-и ядерни арсеналаш 50 процент кIезигъяра из тIехьа хиларах. Из хьаллоац НАТО союзникаша а.

Вокх оагIорахьа хьежача, СНВ кIезигъяра оппозице болх а тоалуш боагIа. Цкъаза хеталу, «Ядерни герза доттагIий» клуба беррига членаш кийча ба СССР-а бехк бе дунен халкъашта юкъе фуннагIа а де, цун политиках тешам боваргболаш. ХIаьта советски оагIоно царна бахьан лац. СССР шийн декхарашта тешаме я. ЯКВ переговорашка а вай позици хувцалургйоацаш конструктивни я.

Энвер МАМЕДОВ,
АПН политически обозреватель.

ОБЪЕКТИВЕ — СЯНГАН (ГОНКОНГ)

Сянган-Китая къулбамалхбоален форда йистера из цIи йола гIайрен Цзюлун яха ах-гIайрен дIалоацаш йола территори я. Великобританес дIадаьха хиннад уж лаьтташ Китаягара 1842 шера, цул совгIа 1898 шера цо 99 шера лаьрхIа арендагIа ийцар цун Керда территори а (Цзюлун яхача ах-гIайрен доккхагIа дола дакъеи цунна гонахьа йола кегий гIайренаши) цунна кулгалде английски губернатор а оттаваь.

КНР дукхача хана денз Сянган юхаяккха гIерташ яр. хIаьта 1984 шера 19 декабре мара Пекинаи Лондонаи юкъе яьча Декларацена кулгаш язде вIаштIехьдаланзар. Цу ДекларацегIа лерхI 1997 шера 1 июле денз Китайски халкъа республика юрисдикцегIа Сянган дIаяла.

Таханарча денга цу территоре тIа 5,5 млн. саг вахаш ва. Шерагара шерага цига бахаш бола нах дукхагIа хул Азе кхыча мехкашкара байдда баьхкача наьха чотагIа. Цу гIулакхо кIоаргъю 1000 квадратни километр мара йоацача территоре тIа йолча города социально-экономически проблемаш.

СУРТА ТIА: Гонконга небоскребаш.

АП—ТАСС сурт.

Кхоана—Дерригдунен унахцIенон ди

ЦАР БАРКАЛ ЙОАХ

Сийлахь-боккхача Даймехка тIема инвалидашта лаьрхIа Грозне госпиталь хьайнилла дукха ха я.

Дуккхача шерашка болх беш хьайоагIаш я госпитала йоккхагIйола медицински йиша Ситникова Клара Григорьевна. Дукха да цунах тийша унахошта дарба деча.

Унахошца кIаьда, Iимерза, безаме, ший болх дика бовзаш саг я госпитала лорординатор Горчханова Тамара Тамерлановна. Иттех шу да Горчхановас болх бу. Хана иъона яле, а цун кхийнад цу юкъа дикка опыт Iоае, лора говзал кIоаргье. ХIанз шоллагIча категорегIа йола лор я из.

Унахошта дукха еза Тамара Тамерлановна, из палате хьачуярга хьежаш, сатувсаш хул уж.

Терапевтически отделене болх беча наьха барт-цхьоагIо чIоагIъеш, уж кхотабеш, дарба дара керда методаш лехаш хьайоагIа массаза а здравоохранене отличник йола цу отделене заведующи Габисова Нина Васильевна.

Дерригдунен унахцIенон денца шоашта дарба деш бола лораш даькъала а бувцаш, царна баркал яхаш ба госпиталера унахой.

Т. ТОМОВА.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа): К. Ситникова, Т. Горчханова, Н. Габисова, О. Шаламова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ДИКАЧА ХАНА ДАХ ВАЙ

ТIема ханара а из чакхбаьнна а аьрга шераш дарса бера ханара дараш. Къел, моцал, дувца ма могга дукха дар лайнараш. Цхьабакъда, боккха бар тешам — Советий IаьдалагIа бола тешам. Массаза а дог доахар вахар тоалургхилара.

Цунца дувзаденна дагаух сона сай нанас а наьнанас а оалаш хиннар: «Ма во зама яр-кх пачхаьа хана хиннар. Сарралца Iа къахьийгача а, сарахьа даал хIама доаккхалацар».

Советий Iаьдал даларо доккха дукъ тIерадаьккхадар царна а уж санна болча миллионашта а. Шоай вахар кхы дикагIа хила йиш йолаш дий ца ховш из гIийла бала хьийга хийла веннав цу замалахьа.

Советий Iаьдал эттача укх кховзткъеи цхьайтта шера деррига дика а бакъахьа а хиннад, аьлча, нийса хургдац. Цхьабакъда, наьха Советий IаьдалагIа бола тешам цIаккха а байнабац. Даим, массайолча ханашка хиннаб бокъо бахьан шоай са дIадала кийча бола нах, цар ураувттадаьд наьха деташ.

Иштта я хIанз вай дахаш йола хан-юкъ а. Перестройко наха дуккхача хIамашта тIехьа паргIато еннай. Шийна хеташ дар, къувлаш дар гуччахьа дIаала, цу тIехьа лоарзагIа ца воалаш латта таро я хIанз советски сага.

Вай мехкара пачхаьалкхен политика лоарзагIъяьнна хиннача шерашка къаман традицеш, мотт, гIулакхаш, хьашташ шоллагIча плана тIа даьхадар. ХIаьта хIанз из гIанахьа санна хет.

Перестройка а шаьрра дIайодаш яц. ХIанз а дукха ба цунах шоашта бола пайда лехаш, гIулакх малагIча оагIорахьа дерзадергдар-хьогI, аьнна хетараш.

Амма, бIарчча хьанийцача, хIанз хьалаьца никъ, низкъала бале а, дика никъ ба! ХIаьта из чакхбаьккхара савар оарцагIа ца воале гIулакх хургдац.

Радио чу, телевидене гIолла хоз, тхоаш дахача СурхотIа гу тхона хIанз массадолча хIаманна нах юкъезза хилар.

Хьаэцаргда вай хIанз чакхдаьнна хоржамаш. Тхьовра хьалха лакхерча хьакимашта мегаш вар, шоашта лой а ца лой а харжа везаш бар нах.

Перестройка дIайолайнча денз деррига дикагIча оагIорахьа хувцаденнад. Нах раьза бац шоай хьашташ довзаш, уж лоархIаш вар мара депутаталла харжа.

ХIанз, Советашта йоккхий бокъонаш еннача хана, чIоагIа лоархIаме да депутаташ нахах дог лазаш, йоакхо еш хилар.

БIарчча хьанийцача, хIанзара хоржамаш вай мехка демократи дегIайоагIаш хилара къаьгга масал да.

Л. АУШЕВА,
нана-турпал.

РАДИО ЙОЛАДАЬ КЕРДАДАР

Самардийнахьа, 16 сахьат даьлча Грознера радио ЦIагIара сахьата йола информационни-музыкальни программа хилар гIалгIай меттала. Программа оттаьяр Нохч - ГIалгIай телевиденеи радиовещанеи комитета керттерча редактора Мальсагов Абос, программа дIайихьар режиссера Яндиева Лидас, звукооператор яр Юсупова.

Из радиовещане эггара хьалхара хинна керда хIама дар. Программана юкъе дакъа лоацаш вIашагIкхийттача наха деш дола къамаьл радио чу гIолла дIакхайкадора. Иштта хиннадац хьалхагIа цIаккха а. Цудухьа монтаж еш шаьрдаь къамаьл а доацаш, наха шоай лоIамагIа вIаши деш дола къамаьл хилар цох.

Программа дIахьоча дакъа лаьцар радиокомитета вокхкагIволча редактора Курскиев Ювсапа, редактора Хакиева Раяс, цига хьийха баьхка хиннача МагIалбика района «Алханчуртский» совхоза механизатора, СССР халкъа депутата Дарсигов Мувсас, Нохч-ГIалгIай АССР культура министра заместитела Мержоев Iийсас. Наьсарен района Долакха-Юрта халкъа депутатий Совета председатела Джандаров Ахьмада, краеведчески музея Iилма сотрудника Акиева Хьавас, «Назрановский» совхоза керттерча агронома Бекмурзиев Къурейша, Грозненски музыкальни училища преподавателa Медов Алика.

Программа тIа дийцар шеррача демократе кIийлен тIа дукха ха йоацаш СССР халкъа депутаташ хоржаш республике хиннача кампанех. Дукха ха йоацаш хиннача КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъяра юрта боахама къахьегамхой мишта кийчлу, промышленносте пятилетка диълагIча шера заданеш кхоачашъеш доахача толамех.

ЧIоагIа новкъа хеташ дийцар Нижай-Юрта, Ведана, Советски районашка МагIалбике лаьтта текха бахача наха хиннача доккхача хатарах. Дийцар царна новкъостала деча гIулакхех.

СССР халкъа депутата Дарсигов Мувсас хьоадир ший программа кхоачашъеш укх гаргарча хана ще дерхIар. Из дар Экажкъонгий-Юрта керда школа хьалъелга, бахача наха деш дола медицински гIулакх дикагIа тоаделга, кхыдараш.

Бекмурзиев Къурейша къамаьл дир совхоз бIаьстанга дика кийчъенна хиларах, арендни подряд шерра яржарах.

Мержоев Iийсаси Медов Аликеи шоай къамаьл хетадир гIалгIай музыкальни театральни искусство дегIайоалаяра.

ГIайгIане къамаьл дар Акиева Хьавас Сталинеи цунна гонахьа хинначари нах лувцаш боабеш, бIарчча къамаш дохадеш даьча доккхача зуламах даьр.

ХIанз денз кIирагIа цкъа иштта йола информационно - музыкальни программа хургья 16 сахьат даьлча хувцалуш эрсий, нохчий, гIалгIай меттала.

Ч. ЮСУПОВ.

Керда фильмаш

КIазилг

Цу фильма хьахьокх негативни гIулакхашта духьале е гIерташ волча, 16 шу даьннача, Ольховников Николая оамал. Ольховка яхача йоккха йоацача городе вах из. Цигара моттигера Iаьдал вIалла перестройка йоацаш санна къаьнарча ханара принципаш йолаш да. Законаш телха а деш, шоашта пайдане баха гIерташ ба хьакимаш. Из цар дика вIаштIехьа а доал. Телха гIулакхаш леладераш гучабаьлча доаггIача бесса таIазар а ца деш; кхычахьа балха а вахийте. дIадоаккх цар цун гIулакх. Масала, кхааш нийдеш хинна горисполкома председатель дукха хало йоацаш кхы вогIа боацача балха вахийтар. Лоацца аьлча, моттигерча хьакимаша даьр мегаш да. Шоашта товр де мукъа бита бола къонгаш а шоай даьйя тIехьабисац.

Духхьал хьаьнала бахача наьха вахар ший тайпара да. Уж чубаха фусамаш тищъенна я. Областера комисси йоагIача хана мара йохкац тикашка кхачан продукташ а. Кхыметтел, хьакимий бераш дешаш йоаца школаш а иштта кхоачамбоацараш дукха долаш я. Цу городе вахача цхьанна сага магац хувцамаш де. Из деррига а бIаргагуш вола Николай Ольховников, берий доаца гIулакх хьа тIа а нийце, перестройка духьале лелаеча нахаца конфликташ лелае волалу.

Иштта дIаболалу моттигерча хьакимий кхелетачунца бола къовсам. ХIаьта Николая кастта кхетаду — цхьан сага укх городе къовсам лоаттабе атта доацилга. Геттара ше уйлаех вехача, городе мел долча негативни гIулакхех лаьца письмо дохьийт Николая цхьан центральни газете.

Дукха ха ялалехьа центральни газета тIа арайоал статья.

Картине дIахо хулаш йола событеш цу статьяца ювзаенна я.

Сценаре автор — Юрий Щекочихин.

Режиссер — Александр Гришин.

Ольховников Николая роль ловзаер Сергей Роженцев.

С. ДУДАЕВ,
киновидеообъединене редактор.

Даймохк безаш...

Грозненски района Чишкински юкъерча школа дешархой тIатеIIа кийчъеш бар «Подвиги наших дней» яха сайре. Къаьстта белгалъяьлар инициативни группа — А. Дандаев, А. Ясуева, Мусаева, Л. Ислангириева, Т. Сайгериева. Беррига организационни болх шоашта дIатIа а ийца, цу гIулакхе дизза дакъа лаьцар дешархоша. Планаш уввттаеш, стендаши альбомаши кийчдеш, цига еша стихаш, ашараш лехаш дог айденна лелаш бар уж.

Сайре дIайолаелар, ший интернациональни декхар кхоачашдеш, къонахчал, денал долаш, моастагIчоа духьале еш веннача Эскиев Саид-Селима хетадаьча дешаца. Венначул тIехьагIа «ЦIе седкъа» яха орден еннай Эскиевна.

4 классера дешархоша укх шин шера Эскиев Саид-Селима цIи тиллийтара тIехьа къовсам лоаттабу.

Вай деношка деналера гIулакхаш леладаьрашта хетаьлча сайрене хьийхабар интернациональни декхар кхоачашдеш хинна бIухой: Саламбек Тасуеви Саид-Абдула Джабирови. Уж Афганистана доазув лорадеча гIулакх деш хиннаб.

Чишкински юкъерча школа дешархой шоай даьшцаноаношца, юрта бахача нахаца бIухой - юртахой цIабахкарга хьежаш бар. Хьакхаьчар из иразе ди. Могашмаьрша а болаш цIакхаьчар кагий нах. Дукха халонаш туржаIа денош бIаргадайна бар бIухой, наьха гIайгIа бIаргаяйра царна. ХIаьта а деналах ца бохаш майра шоай гIулакх деш бар уж. Иштта ба вай кагий нах а кхувш латтараш а.

ВIашагIкхийттача сайрене афганций ашараш а стихаш а яр ешаш. БIухошта дагаухар вежарий кортамукъале бахьан шоаш тIом беш латтача хана лийкха ашараш, мел гIо-новкъостал дора царна цу ашараша денал ураоттаде.

Хьаьшаштеи дешархоштеи юкъе бувзам эттар, вIашагIкхийттар цар къамаьлаш а уйлаш а.

Сайре чакхйоалаш бIухошта хетайкр «Хано вай хержад» яха литературно-музыкальни композици. Уж санна йола сайренаш чIоагIа лоархIаме я кхувш боагIачарна а кхелетарашта а. Уж а ма бий кхоана вай Даьхе лорае баха безаш. Иштта деча вIашагIкхетараша чуйоссаю патриотически а интернациональни а уйлаш, лу лакха кхетам.

— Из вай тIехьенна, халкъа чIоагIа лоархIаме хIама да, — аьлар эрсий мотти литературеи хьехаш йолча хьехархочо Ислангириева Амината.

Берашта тIехдика новкъостал дир школера а классера а арахьара кхетам балара болх дIахьош йолча Дельмаева Нина Мусаевнас.

С.-М. ЯСУЕВ.

ГIулакх тесса дитад

Ала доагIа, Шелковски РайПО (правлене председатель н. Арсангиреев), иштта цун кара йолча «Коопзаготпром» яхача заготовительно-производственни объединене (директор н. Хакимов) укх тIеххьарча хана цхьацца дола гIулакхаш даьд бахача нахагара а, иштта шоай гIон боахамашкара а дулха заготовкаш дукхагIа хилийтара. Районе бахача наьха боахамашка хьежаб уж, наьха коа-карташка доахан, жа, коа тIара оалхазараш кхоабилга юхадетташ йола фактораш техкай, дулх эцарах, къона бежанаш кхаба чуоттадарах «Виноградный» яхача совхозацеи бахача нахацеи договораш оттадаьд. Бахача наьха дукхагIа дулх даккха безам хилийтара йохкаш я комбикормаш, дефицитни промышленни товараш, цул совгIа, хьинарегIа болча заготовителашта премеш а лу. Цу дерригне таро лу бахача нахагара дулх эцара план кхоачашъе.

Цунца цхьана баьча тохкамо хьахьекхар РайПО-с а «Коопзаготпром» яхача объединенес а гIон долча боахамашка дулх дукхагIа даккхар, из бахача нахагара ийделга ледара леладеш хилар. РайПО а цунна чуйоагIача, тоъал заготовителий штат (22 саг) йолча, заготпрома а кулгалхоша районе бахача наьха шоай доалахьа долча боахамашка дулх дукхагIа даккхара хайра новкъостал дац. Юрта бахача хIара дезалга хьайбаш а, коа тIара оалхазараш а дукхагIа леладергдолаш, царна юкъе организаторски кхетам балара болх бац цар. Дулха заготовкаш дукхагIа хилийтара районе йолаш йолча резерваех, директивни органаша дIа ма дехха, пайда эцац. 1989 шера заготовкаш яра Нохч - ГIалгIай потребсоюзо енна план йоккха яц — «Заготпром» яхача объединенена енна план 1800 центнер мара яц, цул совгIа из 1988 шера хинначул 400 центнер кIезигагIа я.

Нохч - ГIалгIай потребсоюза правлене 1988 шера бахача нахагара, дийна доллаше озаш доахан эцара, договорагIа чуоттадаь нахага доахан кхабийтара, колхозашкеи совхозашкеи гIолла уж доахан хьалкхедара, уж дорстадара, комбикорм йохкара кхы тIа а енна хинна задани объединенес кхоачашъяьяц. Иштта, 2-ча ахшера дулх дIачутелараштa заданегIа йохка йоагIаш 786 тонн комбикормаш йоллашше а цхьа тонн а ехкаяц. Цу юкъа дийна доллаше озаш, эца лаьрхIа хиннача 540 тонн доахана меттел, ийцар 207 тонн мара дацар.

Укх шера хьалхарча квартале шин бетта план 400 центнер йолча 92 центнер мара ийцадац. 1989 шера районе бахача нахагара дулх эцара, договораш оттадара, къона доахан кхы тIа хьалхедара, дорстадара болх хила беззача боараме бац.

Бахача наьха дукхагIа дулх дохка безам хилийтара лаьрхIа царга комбикормаш, дефицитни промышленни товараш дохка оттадаьча цIенхаштта дола кхоачамбоацараш гучадаьннад. Сдатчикашта лаьрхIа дола товараш, дукхагIча даькъе, заготовителашта дий-деце хац. Уж дохкара тIехьа тIахьожам лоаттабац. Дулх хьачулурашта лаьрхIа дола товараш центральни универмага чу да, цу гIулакха лаьрхIа цига йолаш я ший отдел а. Уж товараш эца бокъо йоацача нахага кхоачаргдоацаш, эшаш йола учет лелаяц. Объединене а РайПО а заготовкай материально - технически база ледара дегIайоалаю. Юртбоахама продуктай заготовкаш ярца ювзаенна гIишлош хьалъяра специальни план яц РайПО. Эшаш йола инвентарь, холодильникаш, таразий боахам болаш йола стационарни приемни пункташ кIезига хилар бахьан долаш, бахача нахагара дулх эцалга гIулакх юхаувзаш да.

Шелковская яхача станица йисте улла «Модуль» яха, цаI мара йоаца, йоагIача бесса тоаяь йола приемни пункт дукхагIча хана цхьацца бахьанех дIакъайла хул, болх беш яц холодильни установка, цунна практически цхьанне тIахьожам лоаттабац. Цу дерригнена нах раьза бац, из Iаткъ дулха закупкаш дукхагIа яра.

Объединене биллача гIон боахама балха тIа гучадьннад цIенхаштта дола кхоачамбоацараш.

ГIон боахама беча балха тIахьожам лоатта ца барах, доаггIача тайпара районе бахача нахагара дулх эцара моральнии материальнии стимулироване формаех пайда ца эцарах, Шелковски РайПО правлене председатель Ш. М. Арсангиреев бехке вир.

Р. ПЛИЕВА.

Апрель бетта НГIАССР шаьрача ядача районашка дукхагIа малхбоалени къулбаседамалхбоалени оагIонашкахьара мух а хьекхаш, йийкха хила тарлу. Каст-каста апрель бетта бекъа мух хьекхаргба.

Апрелера хаоттам

Къулбаседерен къулбамалхбоаленгарен шийла мух хьекхача хана хила тарлу фегара температура бус йис йиллал лохлуш. ЧIоагIа доккха зе ду тIеххьара йиллала йисо: цо йоаю баьцовгIаш а сомий гаьний зизаш а.

1945 шера денз эггара бIайхагIа, 33,7 градус а йолаш, хаоттам 1970 шера 13 апреле хиннаб; эггара шийлагIа, 7,5 градус шелал а йолаш 1948 шера 3 апреле хиннаб.

СССР Гидрометцентра сведенех, бетта юкъера фегара температура НГIАССР гIолла 9 — 12 градус йовхал а йолаш хила тарлу, из массейтта шера хиннача юкъерча температурал 1 градус лакхагIа я. Бетта делхаргдола догIаш боарамал кIезигагIа хургда. Республике гIолла апрель беттара догIий боарам 41 мм хургба.

А. СЕРДЮКОВА,
инженер-синоптик.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ЭЦАРХОЙ ТЕРКАМГА!

Ювелирторге йолча скупочни пункто ца эшаш, тишъенна е кагъенна йола дошохи дотохи яь изделеш хьачутела дехар ду:

сервировкай хIамаш, цергий коронкаш, монеташ, сахьатий корпусаш, портсигараш, подсвечникаш;

ювелирни изделеш: гIозараш, брошкаш, гIалкхаш, браслеташ, ширача ханара хьийза дола тIормеш.

Хьачуеннача езача хIамаех доагIа ахча цу сахьате дIалу.

Скупочни пункта адрес: г. Грозный, Ленина пр., 6, «Алмаз» яха тика.

Ювелирторг.

ВАЙ ХАНАРА САХЬАТАШ

Мичча хана а массаза а тIехьа ца диса гIо дергда шоана пхьарсагIа доахкадеча сахьаташа.

«Алмаз» яхача тика тIа дохкаш да тайп-тайпарча маркаех, хоза тоадаь дола, дошо хий дилла а хромированни корпусашка дола а, сахьаташ. Уж чIоагIа нийса лелаш а, тешаме а, леладеш атта а да.

«Алмаз» яха тика болх беш я Iуйрийна 10 сахьат даьлча денз сайрийна 19 сахьат даллалца, салоIа ди — кIиранди да.

Ювелирторг.

ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ТЕХНИКУМА ПОДГОТОВИТЕЛЬНИ КУРСАШКА ДЕША ДIАЭЦ

Занятеш кIира шозза хургья, дийнахьа 14 сахьат даьлча денз, 1 апреле денз 1 июне кхаччалцеи 1 июле денз 1 августе кхаччалцеи. Занятеш дIахьоргья эрсий меттахи математикахи йолча вступительни экзамений программашка хьежжа.

Адрес: г. Грозный, Клара Цеткин цIерагIа улица, 14/53.

ТЕЛЕВИДЕНИ

6 АПРЕЛЬ ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — «Лошарик», «Как грибы с горохом воевали» яха мультфильмаш.

9.05 — «Гаданье на бараньей лопатке» яха художественни фильм.

10.25, 15.30, 16.50 — «Керда-дараш».

10.35 — Берий сахьат. Ингалсски мотт—берашта.

11.35 — «Кинопанорама».

15.45 — «Юрта горизонташ». «Деревенские» яхачеи «А кто против?» яхачеи документальни фильмай премьера.

16.25 — Музыкальни сокровищница. Л. Бетховен — № 23 йола фа минор соната. («Аппассионата»). ДIалокх П. Донохоус (Великобритани).

16.55 — «Ялхайта шу даланзеи бокхагIеи».

17.40 — «Котбаьннараш».

18.45, 23.20 — «Тахан дунен тIа».

19.00 — «Телеэко». Журнал.

19.30 — «Дело №...» яха бокхийчарна дола мультфильм.

19.50 — Кинорежиссера Х. Нарлиева фильмаш. «Фраги — разлученный со счастьем» яха фильм. 1-ра сери.

21.00 — «Ха».

21.50 — «ЛагIаш». Художественно - публицистически программа.

23.40 — Баскетбол. США студенчески чемпионата финал. 2-гIа тайм. США-ра передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — «Объектива — хьайбаш. Акха уст». Iилма - довзийтара фильм.

8.35, 9.35 — Общи биологи. 10-гIа класс.

9.05 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.

10.05 — Кукрыниксий кхоллам. 1-ра передача.

10.35, 11.40 — Биологи. 7-гIа класс.

11.00 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.

11.30 — «Iилмеи техникеи». Киножурнал.

12.05 — «Софья Ковалевская». Художественни фильм. 2-гIа сери.

13.15, 23.40 — «Кердадараш».

13.20 — «Бокхийбараши бераши». «Кировоград, учителю Эдигею», яхеи «Богатыревская забава» яхеи документальни фильмаш.

14.00 — «Россе цыганий илли», Николаев яхачеи Калинин яхачеи городашкарча самодеятельни ансамблашца «Ромэн» яхача Московски цыгански театра коллектива вIашагIкхетар.

16.50 — «Кердадараш» (гIалгIай меттала).

16.55 — «Северный ключ» яха телефильм.

17.15 — «ВорхIлагIа урок» (нохчий меттала).

17.45 — «Имя из фронтовой хроники» яха документальни фильм.

17.55 — «Цамалар — вахара хьисап».

18.10 — Фильм-реклама.

18.15 — «Нохч-ГIалгIайчеи».

18.30 — ГIалгIай мотта урокаш.

19.00 — «Арена». Спортивни программа. 2-гIа дакъа.

21.00 — «Ха».

21.50 — «Софья Ковалевская». Художественни фильм. 3-гIа сери.

23.00 — Баскетбол. США студенчески чемпионата финал. 1-ра тайм. США-ра передача.

7 АПРЕЛЬ ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.

8.35 — «ЛагIаш». Художественно -публицистически программа.

10.05, 15.30, 16.55 — «Кердадараш».

10.15 — «Даха, «Лаьтта!», Экологически программа.

11.15 — Баскетбол. США студенчески чемпионата финал. США-ра передача.

15.45 — Кембриджски университета хора концерт. (Великобритани).

16.10 — УнахцIенон Дерригдунен ди. «Второе дыханье», «Чемоданчик» яха документальни фильмаш.

17.00 — «Экспедиция в XXI век» яха передача.

18.00 — «Iилма: теори, эксперимент, практика».

18.45 — «Тахан дунен тIа».

19.00 — СССР Конституци халкъашта юкъера гIулакхаши.

19.50 — Кинорежиссера Х. Нарлиева фильмаш. «Фраги — разлученный со счастьем» яха фильм. 2-гIа сери.

21.00 — «Ха».

22.00 — «Это было... было...» яха передача.

22.20 — «Взгляд» яха передача.

00.05 — Бокхийчарна дола мультфильмаш. «Геттара сийна модж», «Баркал, аист».

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.

8.15 — «Объективе — хьайбаш». «ЗIамига форда гIаж». Iилма-довзийтара фильм.

8.35 — ЦIагIара академи.

9.05 — Ингалсски мотт. Iомабу 1-ра шу.

9.35 — «Поле Куликовой» яха Iилма-довзийтара фильм.

10.05 — Кукрыниксий кхоллам. 2-гIа передача.

10.35 — Географи. 5-гIа класс.

11.05 — Ингалсски мотт. Iомабу 2-гIа шу.

11.35 — «Софья Ковалевская». Художественни фильм. 3-гIа сери.

12.40, 23.25 — «Кердадараш».

12.45 — Скрябин. Фортепианон йола соната-фантази.

13.00 — Москва — Лондон телемост. Шу даьлча вIашагIкхетар.

14.00 — Ритмически гимнастика.

16.55 — «Кердадараш» (нохчий меттала).

17.00 — «Экологически дневники».

17.30 — Киножурнал.

17.40 — «Хоржамаш дIахо-долхаш да... СССР халкъа депутаталла кандидатий диалог». А. Я. Джанар-Алиеван, Л. Д. Магомадован.

18.30 — Нохчий мотт Iомабу вай.

18.40 — «Стихийни хатара зоне».

19.00 — Информационно-музыкальни программа.

19.30 — «Юртарча клуба йоакхонаш». Наьсар-Кертера ДК (гIалгIай меттала).

20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!», «Маугли». 7-гIа дакъа.

20.15 — Белорусски ССР Гостелерадио. «Ваха а вах дага а доагIа». Сийлахь - боккхача Даймехка тIема ветеранах, зенитчица хиннача В. П. Чуваевах йола телеочерк.

21.00 — «Ха».

22.00 — Союзни республикай студий фильмаш. «Вайн вай говраши» яха художественни фильм. (Новосибирск).

23.00 — «Ашуги» яхача вокально - инструментальни ансамбла концерт.

РАДИО

6 АПРЕЛЬ, ЕРА

7.45 Передачай программа. Музыка.

7.50 — 8.00 Сихдалара баргал еттаи. Хаоттам.

8.15 Передачай программа. Музыка (гIалгIай меттала).

8.19 Республикански газетий обзор.

8.30 — 9.00 Халкъа ашарий концерт (гIалгIай меттала).

11.15 «Патриот».

11.30 КПСС ЦК мартовски (1989 ш.) Пленума решенеш — вахаре! «ХIара цIагIа — газ» (гIалгIай меттала).

11.45 — 12.00 Керттера боарам—дикал.

15.15 — 15.30 Ялат дIадувш да. Репортаж (гIалгIай меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 Керда обрядаш — вахаре (гIалгIай меттала).

17.31 Халкъа ашараш (нохчий меттала).

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 Хоамаш.

18.40 «Вахари дий» яхара радиожурнал.

18.55 — 19.00 Музыка.

7 АПРЕЛЬ, ПIАЬРАСКА

7.45 Передачай программа. Музыка.

7.50 — 8.00 «Юртара Iуйренаш». Хаоттам.

8.15 Передачай программа. Музыка (нохчий меттала).

8.19 Республикански газетий обзор.

8.30 Перестройка гIа боахаш я (нохчий меттала).

8.40 — 9.00 Илли оал Дзейтов Тимура (гIалгIай меттала).

11.15 — 12.00 «Керда цIераш» яхача циклера передача (нохчий меттала).

15.15 — 15.30 Поэзе минуташ (гIалгIай меттала).

17.15 Передачай программа. Хаоттам.

17.16 «ДоттагIий оазаш».

17.31 «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).

17.46 — ДоттагIлен концерт.

18.00 Керда хоамаш.

18.10 Керда хоамаш (нохчий меттала).

18.20 Керда хоамаш (гIалгIай меттала).

18.30 Хоамаш.

18.40 — 19.00 «Советаши вахари» яха радиожурнал.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместитела — 22-85-07; бехктонхама секретара — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53-12, промышленностаи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов; партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шенареи, ереи, шоаттеи денош ка

СФ02096. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1272.